

РУСИН

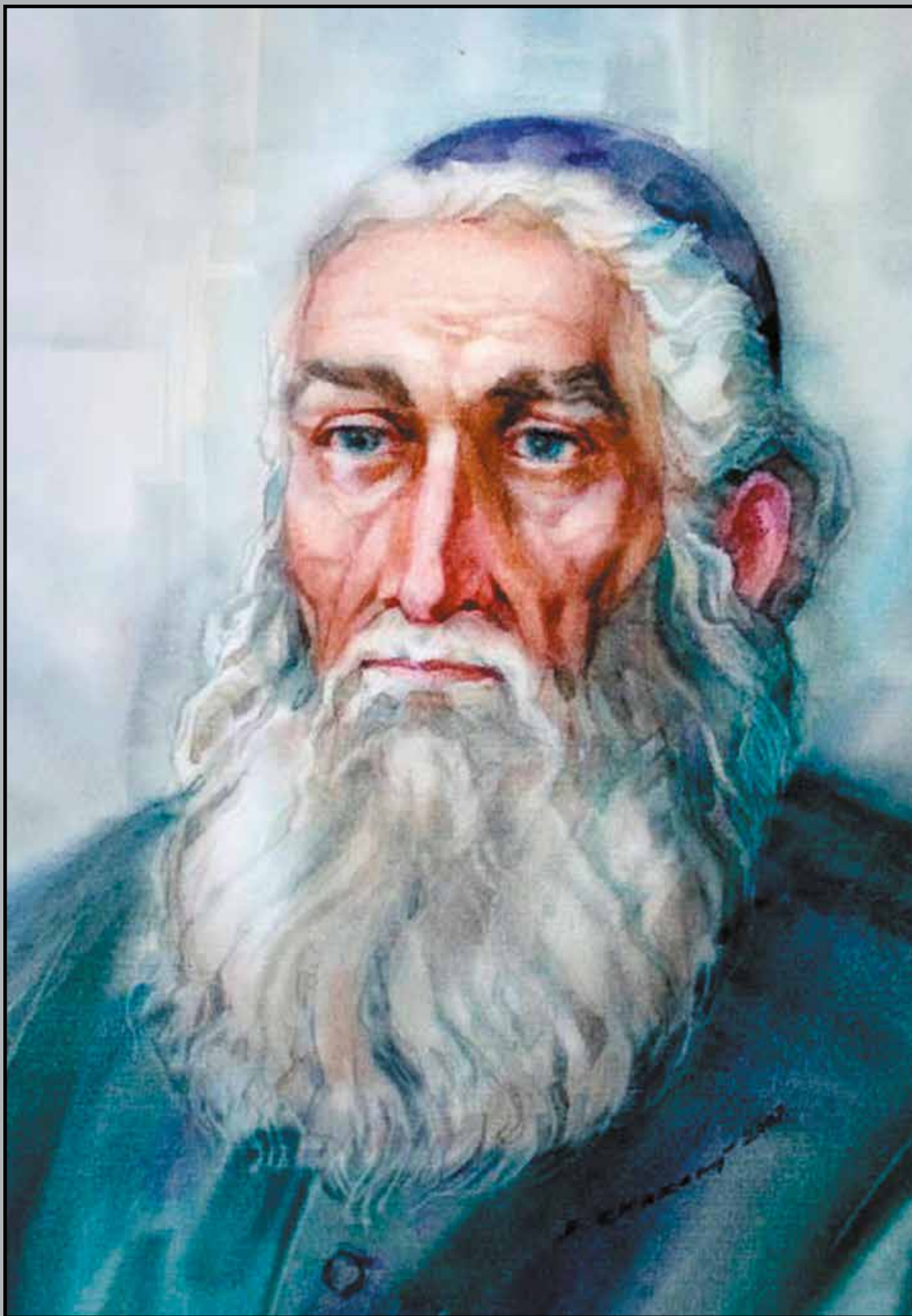
www.rusynacademy.sk

RUSÍN r. XXXII, č. 3 / 2022

Русиністика на Універзиті в Новім Саді (Сербія)
славить 50 років а на ей зачатках був
проф. Др. Юліян РАМАЧ. Фото: А. З.

КУЛТУРА • ЛІТЕРАТУРА • ЯЗЫК • ІСТОРИЯ

• Народный умілець України Василь Скакандій: Портрет Іоаннікія Базиловіча, 2007, акварел.

Проф. Др. Іван ПОП, др. н., Хеб, Чесько

Перший карпаторусинський історик – ІОАННИКІЙ БАЗІЛОВІЧ

Іоанникій Базіловіч (Joannicius Basilevits) народився 6. 6. 1742 у Гливищах тогдышнього Угорського кралівства, тепер на території Словачії, умер 18. 10. 1821 у Мукачові в тім же кралівстві, тепер на території України. Быв монахом Чіну Василя Великого і поважує ся за першого карпаторусинського історика.

По скончіню теологічних штудій в Ужгороді і Кошіцях Базіловіч вступив до Чіну василіанів. Почас 38 років служив архимандритом Мукачовського монастиря св. Миколая. Ёго основна робота „*Brevi notitia Foundationis Theodori Koriatovits,*“ (3 томы, 6 частей, 1799 – 1804) была, попри присвячіню Федорови Корятовічови в назві, **першов общов історієв Підкарпатя од найстарших років до р. 1789.**

Інша ёго латиньскоязычна робота „*Imago vitae monasticae*“ (1802) занимала ся монашеским жывом, а ёго опис літургії візатійского обряду церьковнославянським языком „Обясненіє літургії“ не був допущений ку видрукованю про несхваліня цензуров. На основі „*Brevis notitia*“, права монастиря на властництво, котре было змінене почас 18. ст., были потверджені стародавны грамоты і привілегії. І. Базіловіч вірив, же православне духовенство Підкарпатської Руси прияло Унію у 17. ст. через пересвідчіня про рівность православної і католицької церькви, а тыж **твердив, же Русины суть автохтонным населінєм краю.** Ёго выслідкы выходять з многих документів од 14. до 17. стороча.

Література: Францискъ Тихій, „Іоаникій Базіловичъ“ – перший дѣписецъ Подкарпатской Руси“, in: *Мѣсяцословъ на 1922 годъ* (Ужгород, 1921), с. 42-50; Ігумен Василий (Пронин), „Протоігумен Иоанникій Базілович“, *Православная мысль*, № 1 (Прага, 1957), с. 40-48; А. Пекар, „Протоігумен Іоаникій Базілович, ЧСВВ – першик історик Закарпаття“, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni, Series II, Sectio 2, XIV* (Рим, 1992) с. 105-122; Дмитро Д. Данилюк, „Іоанникій Базілович (1742 – 1821) – основоположник закарпатської історіографії“, *Carpatica-Карпатика*, т. XIV (Ужгород, 2002), с. 261-272.

Здрой: „*Енциклопедія історії та культури карпатських русинів*“ *зоставителів П. Р. Магочія і І. Попа, (Ужгород: „Видавництво В. Падяка“, 2010, с. 34), переклад із українського языка: А. З.*

ОБСЯГ

Проф. Др. Іван ПОП, др. н.: Перший карпаторусинський історик – ІОАННИКІЙ БАЗІЛОВІЧ	1
Славица ФЕЙСА: 2022. року означуєме 50-рочніцу Лектората за руски язык и литературу и 40-рочніцу Оддзелєня за русинистику на Университету в Новим Садзе (1)	2
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Папа Франціск прияв зречіня ся уряду пряшівского архієпископа і метрополіты	10
Проф. Др. Іван ПОП, др. н.: Припоминаєме собі 285 років од народжіня языкознателя АРСЕНІЯ КОЦАКА	12
Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД.: ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2022 ч. 3	13
Марія ШМАЙДОВА: Їжакы Мырнчко і Фучка	13
Мірослав ЖОЛОБАНІЧ: Перший гріх	15
Юрко ХАРИТУН: Памяташ? Вакації, Наша планета, Лем заграю тобі, Як не любити, Мотго	18
Меланія ГЕРМАНОВА: Жывот – то театар: 0 трѣх грошак	18
Гелена ГІЦОВА-МІЦОВЧИНОВА: Поклад русиньской матери: Молитва матери	20
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Медайлу президента Словацькой републікы дістала і перша дама русиньской співанкы – МАРЬКА МАЧОШКОВА	21
Севериян КОСОВСКИЙ: Ювілей МИРОСЛАВЫ ХОМЯК, учителькы і авторкы лемківской граматикы	22
Катерина ПОТАПЕНКО: ЮРІЙ ВЕНЕЛІН-ГУЦА ся заміряв главно на возроджіня булгарьского народа	23
Дос. PhDr. Anna PLÍŠKOVÁ, PhD.: Študuj rusínsky jazyk a získaj 5-ročné štípéndium	24
60-рочный юбілант, директор Театра Александра Духновіча в Пряшові – МАРІАН МАРКО	26
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: У функції русиньского говорцю в мадярськім парламенті продовжує ВІРА ГІРІЦ	27
Проф. Др. Іван ПОП, др. н.: Вызнамный русиньський малярь і педагог ЕРНЕСТ КОНТРАТОВІЧ – 110 років од народжіня	28
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Недожытый 90-рочный юбілей поеткы ЛЮБКЫ СЕГЕДІ-ФАЛЦ	29
ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД.: Русины у Сербії перед списованєм жытелів (Професор Михайло Фейса у Пряшові)	30

2022. року означуєме 50-рочніцу Лектората за руски язык и литературу и 40-рочніцу Оддзелєня за русинистику на Универзитету в Новим Садзе (1)

Теди поставени фундаменти русинистичней университетскей дисциплини, Катедра постава, а и нешка є наймоцнейши русинистични центер у шведе. Потреба за високим образованьом по руски и його реализованьом, зявела ше ище пред пейцома децениями, и прето Фельтон починаме од того часу. На початку летного семестра школского 1972–1973. року почал тримац преподаваня з руского языка – Юлиян Рамач (на фото).

У другой половки прешлого вику у рускей култури и просвити почувствовала ше потреба за кадрами з високим образованьом, та руски културни роботніки и організації порушали иницијативу при Покраїни и Новосадским универзитету же би ше руски язык и литературу почало виучовац и на университетским уровню. Зоз согласносцу Покраїни и Универзитета 1. децембра 1972. року на Филозофским факултету у Новим Садзе отворене роботне место за лектора за руски язык, на хторе прияти дипломовани слависта Юлиян Рамач (пред тим робел як лектор за руски язык у Рускей редакції Радио Нового Саду).

На початку летного семестра школского 1972–1973. року Юлиян Рамач почал тримац преподаваня з руского языка. Так почал робит наш

Лекторат за руски язык. На початку то була факултативна настава за студентох Филозофского факултета и Новосадского универзитета: заинтересовани студенти слухали преподаваня, але испити не покладали.

Року 1975. на Филозофски факултет за асистента приправніка за руску литературу прияти Юлиян Тамаш. Професоре Рамач и Тамаш тримали курс з руского языка и литератури, но, теди руски студенти по 1975. рок тот предмет слухали штири семестри як факултативни предмет, а од 1975. року и як виборни язык, тиж штири семестри. Єден час руски язык як виборни могли слухац и студенти шицких наставних групох Филозофского факултета.

Од 1979. року Лекторат преходзи до составу Института за педагогию, а того истого року на Институту починаю пририхтованя за сноване Студийней групи за руски язык и литературу.

ОСНОВАНА СТУДИЙНА ГРУПА ЗА ПЕДАГОГИЮ

Року 1981, точнейше, 13. априла, при Институту за педагогию основана Студийна група за руски язык и литературу, а за його шефа меновани мр Юлиян Тамаш. Студийна група уписує перших студентох школского 1981/82. року, а з доктором литературних наукох и вибором Юлијана Тамаша за доцента за руску литературу, снує ше Катедру за руски язык и литературу (1983). З тим на Филозофским факултету почали штирирочни студії руского языка и литератури. Настава на Одсеку двопредметна, студенти студираю паралелно два фахи: Руски язык и литературу и Сербски язык и литературу. Дипломовни студенти Одсека здобуваю фахову назву Професор руского языка и литератури и професор сербского языка и литератури у школах з руским наставним языком. Студенти першей генерациї мали за вибор як паралелни фах и Руски язык и литературу.

На Катедри теди стаємно заняти: академик Юлиан Тамаш, порядни професор за предмети Руска литература и Українська литература з общу литературу, др Юлиан Рамач, порядни професор за предмети Руски язык и Українски язык, др Янко Рамач за предмет История Руснацох, др Михайло Фейса, доцент за предмет Руски язык и Ксения Сеґеди, лектор за Руски язык.

Од вонкашніх професорох вшеліак треба спомнуц и др Якова Кишюгаса, доцента за предмет Методика настави руского языка и литературы и др Людмилу Попович, позарядову професорку за предмет Українски язык и литература. У медзичаше трагічно умар мр Владимир Гарянски, асистент за предмет Руска литература.

ЮЛИАН РАМАЧ ПОЗНАТИ ПО СВОЄЙ НЕСЕБИЧНЕЙ ПОШВЕЦЕНОСЦИ

Ясне же би без веліх наших людзох, професорох интелектуалцох нешка не могло бешедовац о рочніци Катедри, о тим цо на ней витворене, о ей досягох у науковим и образовним смислу.

Професор др Юлиан Рамач єден з тих хтори на нашей Катедри дал своєю вельке доприношене не лєм як професор, але неповторліви по своєї творчей енергії.

– Не тримаю же сом на самим початку роботи Лектората дал вельо од себе, бо, поправдзе и я знова бул студент на постдипломских студийох. На Филозофским факултету у Новим Садзе теди ище не були постдипломски студії, та зме ше поуписовали на постдипломски на београдски Филологийни факултет. Два роки сом два раз до тижня путовал на наставу до Београду и покладал испити. Ментор магістерской роботи ми бул професор Петар Дьордїч. Вон ми предложел тему „Стратификация основного лексичного фонду у руским языку”. Стратификация значи „пасма”. Мал сом обробиц лексични пасма у руским языку по походзеню: мал сом видзелїц у нашим языку славянску лексику, мадяризми, германизми, сербизми и др. Я ше од тей теми дакус бал, бо вона би вироятно „заходзела” и до теми „хто зме и цо зме”. Професор ми вец предложел тему „Дублети у руским языку”: мал сом обробиц сербизми у нашим языку и їх пари у нашим народним и литературним языку. Влапел сом ше до теми, нашол информаторох (старших людзох) по наших местох. Почал сом записовац лексични дублети (т. є. синонимски пари): сербске *патиц ше* // нашо народне *мучиц ше, трапиц ше*, сербске *ладя* // нашо нар. *шифа* итд. Але и ту не мож було за-

обисц нашо карпатске походзене, та аж и тему „хто зме и цо зме”, бо скоро шицки нашо народни слова походза зоз карпатского ареалу и маю своєю карпатски паралели. Затримал сом тему „Дублети у руским языку”, але сом охабел предходну концепцию (сербизми // народни слова) и обробел сом тему по лексичних пасмох як сом мал зробиц у першей теми (Стратификация...). У роботи сом видзельовал руску карпатску лексику (хтору зме принесли з Горніци) и нову лексику хтору зме прияли по приселеню (сербизми и нови литературни слова). Одбранел сом тему 1981. року. Тоту магістерску роботу сом доплнел и видал ю на нашим Факултету под насловом *Руска лексика*. У тим блуканю страцел сом даскельо мешаца и, нажаль, информации хтори сом почал зберац од информаторох, тераз сом мало вихасновал. Информаторе указали добру дзеку помогнуц ми – бешедує о своєї роботи професор Юлиан Рамач, хтори на початку своєї кариєри робел як преподаватель руского языка и новинар, преподавал русийски язык, робел як лектор руского языка, а потим, як спомнута, преподавал на Лекторату, а вец и на Одделеню русинистики. Шеф Катедри бул (2005–2006), а до пензії пошол 2008. року.

ЗАНАВШЕ ЗАПИСАНЕ

Професор Юлиан Рамач главни редактор двотомного Сербско-русского словника (I т. 1995, II т. 1997), єднотомного *Руско-сербского словника* (2010) и двотомного *Словника руского народного языка* (2017). Автор є *Рускей лексики* (приручїка з лексикології за студентох Катедри), *Граматики руского языка за I, II, III и IV класу гимназії* (2002, 1–615. б.), хтора написана обширнейше же би послужела и як приручїк за студентох русинистики и преподавательох руского языка. Автор и коавтор є вецей приручїкох з руского языка за основну и штредню школу, обявел коло сто науково и фахово роботи з обласци языка, пририхтовал за друковане, прекладал... Попри *Граматики* за гимназїю написал и вецей други приручїки за руских школярох гимназії и за студентох русинистики (*Руска лексика*, 1983).

Року 1981, точнейше, 13. априла, при Институту за педагогїю основана Студийна група за руски язык и литературу, а за його шефа меновани, теди мр Юлиан Тамаш (на фото). Студийна група уписує перших студентох школского 1981/82. року, а з доктором литературних наукох и вибором Юлиана Тама-

ша за доцента за руску литературу, снує ше Катедру за руски язык и литературу (1983). З тим на Филозофским факултету почали штирирочни студії руского языка и литератури.

Студії почали так же на Катедри окрема потримовки и добрих условийох за розвой, не було ніч порихтане. Кажди професор рихтал и преподаваня студентом, але бул обовязни порихтац и одредзени фундаментални науково студії. Так академик Юлиан Тамаш написал тото цо требало з литератури, и рускей и украинскей исторії литератури, др Юлиан Рамач писал тото цо було потребне за язык, од словніка лексики и граматики, а предлужел др Михайло Фейса. З єдним словом, кажде од професорох пришол на початок тей роботи зоз хтору ше занімал.

Рочніца вше и нагода дознац кус вецей о тим о чим пишеме, та и як пред штирома децениями на Катедру пришол академик Юлиан Тамаш, дакедишні шеф Оддзеленя за русинистику.

РОЗВОЙ КАТЕДРИ ЗАВИШЕЛ И ОД КАЖДОГО ПРОФЕСОРА

– Пред штераец роками мали зме и политичну и наукову потримовку явних роботнікох и руских, и ширшого стредку. Заш лем, розвиток Катедри за руски язык и литературу найвецей завишел од индивидуалних прикметох каж-

дого з нас. Зохабел сом „Руске слово” и пошол на факултет, други раз буц приправнік. Самосвидоми и ажурни яки сом вше бул, магістровал сом на дваец шейсц роки зоз самима дзешатками, докторовал у триец першим року з Денисом Понижом (то наймладши докторанд у тедишней СФРЮ), и постал доцент и перши шеф Катедри єдинственей у швецех. На тей позиції, з меншу прерву од двох рокох, остал сом по вчасне пензионоване, пре политични причини. Особне, вше сом ше лапал до найвекших и найпотребнейших роботох, од исторії рускей литератури, преїг Костельника, Гнатюка, Руского Керестура, по Ковача и украинску литературу и єй доприношеню шветовой литератури – гвари академик Юлиан Тамаш.

Цо ше дотика науки о литератури, Тамаш пробел шицко тото цо треба по плану роботи за три предмети на основних студийох, два предмети на мастер студийох и кнїжку о методологийних ориентацийох у виучованю литератури на докторских студийох за шицки филологийни фахи.

– Кед сом одходзел до пензії, опитал сом ше колегом чи ест дацо у моім фаху цо сом не поробел, а требало, не знали ми одвитовац. Так же тот цо ме нашлїдзи на литературних предметох, ма пооране и пошате цале польо. Може лем дополньовац поєдинечни проблеми, але вельки и глібоки ораня и шаца покончени.

ВИЧЕРПНА РОБОТА И БОГАТЕ СОТРУДНІЦТВО

Кед слово о академикови Тамашови, не мож не спомнуц його вибор до Националней академії наукох и уметносцох України 1997. року. Теди мал штераец седем роки и громаду кнїжки. Бул наймладши академик штераецмилионскей нації. -Знаючи же моя мац обична газдиня, а оцц кармел задружни статок, хто мне могол помогнуц окрема кнїжкох, Мишанича и Ивана Дзуби? Ніхто, я сам свой початок и конец, як гварел Црнянски. А тому предходзело триец медзинародни конгреси, седемдзешат интервю по домашніх и иноземних новинох и часописох, крайне отворени, политично прешлебодни, хтори нешка ніхто, та анї Руснаци не шму обявиц у кнїжки. А преподавал сом од Києва и українских университетских центрех – у Львовех семестрални курси за єден мешац на шицких штирох рокох студийох 1986. року – по Филаделфию, Ньюйорк, Вашингтон, Прешов, Трир, Тарту, Београд, Загреб, Вроцлав итд. После мне госцовац предлужели Янко Рамач и

младши колегове. За найвекши досяг тримаю же тото цо Александар Дмитриєвич Дуличенко зробел з виучованьом славянских микроязи-кох, я зробел зоз шветовима, не лем славян-скимма, малима и регіоналними литературни-ма традициями и зоз тим нашол место рускей литературы у контексту шветовой литературы, не як якейшик там еґзотики, але озбыльней литературы хтора асимілювала искусства шветовой, а зачувала свою неповторліву жридловосц. Нашол сом место и смисел ей иснованя. А з тим и фундаментовал націонални идентитет Руснацох. Кед то Костельник зробел з кнїжку писньох и ґраматику, я то зробел даваюци Костельниковому ділу наукови фундамент. Нажаль, мойо Руснаци то у векшини не розумя, лебо не сцу розумиц. Знаю цо не сцу буц, а не знаю цо су. Таки поединци и заєдніци осудзени на пошвидшане щезованє, з акултурацію, чи природну асиміляцію – прешвечени Тамаш.

СИСТЕМА ВИСОКОГО ОБРАЗОВАНЯ МУШИ БУЦ ИНШАКА

Дакедишні шеф Катедри нешка з дистанци спатра ситуацію на факултету и понеже роботни места хтори держава финансиє Руснацом пополнети, гвари же треба пременїц систему образования у филологийних фахах так як цо ше студира история, психология, филозофия, та би так требало студирац язика, односно литературу. Окреме, але источасно же би каждый студент бул фаховец за єдну шветову литературу, єдну традицію за потреби окруженя и єдну меншинску лебо регіоналну традицію. Або, як гвари, комбиновац вецей фахи, два, та и три, так як то робя у Загребе, Америки або у Швеце.

На питанє цо зме достали з руску Катедру, цо то тото капиталне и найзначнейше у образованю и науки цо Катедра дала студентом, односно Руснацом вообщє, Тамаш не раз, та и teraz гварел же Катедра дала не лем студентом, Руснацом, але и шицким меншинским заєдніцом, свидомосц же не досц лем шпивац и танцовац, аматерски, за, з часу на час розвагу, але треба мац и професийни институції за розвой каждой заєдніци, та и меншински.

З БОГАТЕЙ ТВОРЧОСЦИ

Академик Тамаш пише поезию, прозу романи, есеї, вигелєдовацки литературно-критични тексти о литературы, а з його богатей творчосци, за хтору достал велі литературни награди и науково и дружтвени припознаня, видвоюєме лем часточку: *История рускей литерату-*

ри, Београд, 1997, Гавриїл Костельник медзи доктрину и природу, Нови Сад 1986, Руски Керестур, літопис и история 1745-1991, Руски Керестур 1992, Українська литература медзи Востоком и Заходом, Нови Сад 1995, Володимир М. Гнатюк и идентитет Руснацох Угорскей и Югославиї, Руске слово, Нови Сад 1988, Євангелиста Михайло Ковач, Руске слово, Нови Сад 2009, Дюра Папгаргаї од рурализма по популизем, Руске слово и ВАНУ, Нови Сад 2012, Окупану у вичносци, Руске слово, Нови Сад 1989, Дерєгля з мрийох, Руске слово, Нови Сад 2010, Центурион, Руске слово, Нови Сад 2014, Конєц ХХ вику, Парохия св. апостолох Петра и Павла, Нови Сад 1995.

Професор др Янко Рамач (на фото) на Одзелєня за русинистику прияти 1. децембра 1984. року. По теди робел у Войводянским музею як кустос за историю Войводини у XVIII вику, а на поволанку професора др Юлиана Тамаша, преходзи на нашу руску Катедру. Уписує ше на постдипломски студії у Београдзе, и на Филозофским факултету, Одделєню за русинистику, почина робїц як асистент приправнік. Одпочатку преподавал Историю Руснацох и фолклористику. Професор др Янко Рамач тото роби и нешка.

Пред скоро штирома децениями Катедра мала добри условия за розвой, добру потримовку и порозумєне з Факултету, та професоре од

самого початку сотрудовали з колеґами з других Катедрох на факултету, але отворели дзвери и за сотрудніцтво за граніцу нашей тедишней держави.

Науково конференції були барз значни, бо гоч други о нас Руснацох знали, о тим ше не нательо писало. Теди нашо професоре починаю обявйовац работи на нашим язикау, о нашей литературы, о историй... Сотрудніцтво з другима вше плоднейше.

Дзеведзешати роки прешлого вику були чежки, худобни, и одражели ше и на обласц високого образования. Чежко ше путовало, професоре то часто робели о своїм трошку. У тим чаше професор Рамач приявює докторску тезу. Та, заш лем, часи ше швидко меняли, и уж теди воспоставене сотрудніцтво зоз Ужгородом, преширене и на сотрудніцтво з львовским Институтом, а вец далей и на Тернополь, Ивано-Франковск, Киев, Харков, Варшаву, Краков, Пряшов и велі други хтори и нешка отворени за сотрудніцтво и черанку студентох з нашу Катедру.

– Барз добре зме сотрудовали зоз професором Александром Дуличенком, и вельо раз були у ситуациі же ані не мож було попровадзиц и пойсц вшадзи дзе би могло. И того року нам приходза студенти зоз Польскей, док студенти з України не так часто ту, з німа сом мал и ище вше мам вецей контакти у Београдзе на Филологийним факултету, дзе часто одходзим, а ведно з професором др Тамашом зме 20 роки тримали годзини на групи за українистику. Сотрудзуєме и зоз Загребом, а у Будапешту, у Ніредьхази, док там бул професор др Иштван Удвари, наисце вельо зробене. Удвари праве на тим полю, вигледовацким, але и на публікованю, барз вельо зробел, гоч їх Катедра була барз слаба, баржей як вигледовацки центр – гвари професор Рамач и предлужує же гоч велі работи зоз наукових конференцийох публіковани у часописох и зборнікох, вони не доступни нашей явности, и прето, гвари, ест смисла позберац то до Зборніка и обявиц.

НОВИ ПРОГРАМИ И КУРСИ

Нешка студенти Филозофского факултету у Новим Садзе маю можлівосц у виборних предметох вибрац и нашо предмети. То ше случує на постдипломских студийох, але и на основних. Наша Катедра не понука вельо предмети прето же шицки нашо професоре маю вельо годзини, але студенти можу слухац и даєдни курси зоз литературы, зоз язика, або историй и фолклору Руснацох... Студенти факултету хтори не на Ка-

тедри, тиж маю можлівосц слухац и покладац руски язик.

Руснаци хтори на других Катедрох, не на шицких, але поведзме на журналистики, германистики, англистики, можу вибрац руски язик як мацерински, и вец то висши курс за ніх, не тот цо ше дава тим студентом цо не Руснаци, але просто студенти хтори Руснаци маю право виберац єден предмет, свой мацерински, руски язик. Маме нову програму, групу културології и социалну роботу дзе студенти хтори ше уписую на тот предмет муша вибрац єден язик националней меншини, а шицки студенти Филозофского факултету можу виберац руски язик як иноземни язик.

На Факултету постої и група Язык и литература, дзе шицки язики и литература у єдней групи, и нашо Одзелене, наша Катедра. Професор Рамач гвари же на тот способ мож лепше организовац наставу. Велі маю Катедру, але то як єдна велька програма, та кед ми можебуц не маме фаховца, за наприклад, уводну литературу, або поведзме теорию литературы, не муши тот предмет викладац наш и так преобтерховани наставнік, не муша студенти тот предмет слухац по руски. То нам оможлїви же зме годни закриц шицки предмети, а з другого боку, студенти маю можлівосц виберац вецей виборни предмети. Кед би знали мудро виберац, було би найлепше, але часто вони рздумую так же вибераю тот предмет хтори ше легко поклада. Кед би себе лепше виплановали, добре ше организовали, вони би ше уж под час основних студийох могли унапрямовац и узше. Дзепоедни предмети важни кед ше студент надума занїмац зоз науку, кед жада закончиц мастер студії, йому потребни и даяки спеціальни предмети.

Нашо студенти, наприклад, маю можлівосц од першого по осми семестер слухац и покладац странски язик. Кед то осем семестри, вони достаню и таку диплому же годни викладац странски язик у школи, и у дипломи им тото бу дзе записане.

Тото цо хибі на факултету то двопредметна настава, и уж тєраз видно же ше у основних студийох идзе до глїбини, а то не потребне. Кед би студенти мали и даєден други фах, сербски язик, филозофию, руски язик., легчейше би ше знашли у школах. З єдним фахом у школах не можу мац подполни фонд годзинох. Кед му даце два фахи, студент на основних студийох и з пиятим на мастеру, може буц професор – прешвечени професор Рамач.

ВШЕ ВЕКШИ ПРОБЛЕМ ЗОЗ КАДРОМ

Дакеди на факультету єден професор мал двох асистентох, а понеже ше на нашу Катедру патрело як на малу, бо було мало студентох, то на Одделеню за русинистику не бул случай. Одход до пензії професорох хтори од початку робели, очежал и так чежку ситуацию.

Остали зме ми двоє, преофесор Михайло Фейса и я, и троме асистенти. У таким составе чежко сполніц тото цо програма вимага, цо ше на нас одноши и од нас очекує – твердзи Рамач и предлужує о проблемох, але и о тим цо добре зробене.

Проблем на Катедри тот же чежко можеме уписавац студентох, окреме кед у єдним року придзе єден, двойо або тройо, а не останю, вець маме проблем кадрох. Не проблем то лем на нашей Катедри. На факультету обично оставаю тоти найлепши, але вецей раз не маме вибор, або не маме заинтересованих же би остали на факультету пре рижни причини.

Не легко то. Друге, треба знац же ше нешка докторски студії плаци, то досц драге, и велі тото нешка не можу витримац.

Саша Сабадош на историйі, я му ментор, але за язык и литературу у тей хвильки не маме нікого. Ана Римар Симунович придала докторски, Александер Мудри тих дньох придава докторску тезу. То добре, але нам би ище таких. Млада генерація не заинтересована за студії, и ту Факультет муши видзи цо и як далей, бо то не проблем лем на нашей Катедри. Прето однедавна маме и културологію, можебуц же ше ище дацо найдзе, гоч я ту не видзим вельке ришенє, бо не знам докля мож дацо видумовац же би ше не сцигло по кадри з хторима єдного дня не будзеце знац цо вони. А друге, факультет муши обстац, та муши гоч и на таки способ.

КАЖДЕ НАЙДЗЕ СВОЮ ДРАГУ

Мали зме и барз добрих студентох и чкода же велі добри студенти пошли и не були заинтересовани остац. И гоч вше треба патриц даяк затримац млади кадри, найлепше им указац драгу, але нікого не прицискац.

Я можем повесц же то интересантна работа, але най ніхто не дума же то легка работа. А ангажованє вельке. А факт и тот же и найлепши студенти не гарант же буду добри професоре. А професор подписує ангажман на 4, або 5 роки, после того ревибор, и вше треба мац цошка зробене, цо мерліве, и то ше нешка контролує. А

мерада не раз абсурдни. Так наприклад єдна работа пречитана на Медзинародней конференції, або обявена у єдним медзинародним зборніку, исто тельо вредзи як и єдна кнїжка. Скорей то не було так, але тераз младшим фаховцом чежше, так же не легко ані студентом, а ані асистентом на докторских студийох хтори маю годзини и ангажовани су у настави. Медзитим, то и способ же ше того хто на докторских студийох, же би ше го оценоло чи вон може, чи є способни робиц у настави.

Нешка патраци за тоти 30 роки, голем я мам контакти з 20 Универзитетами дзе познам людзох, и у каждой хвильки можем шеднуц гу компютеру, написац писмо и исто так и вони мне. То якешик задовољство у тей роботі, у науки, кед сце найчастейше препущени самому себе, тото саме дотхнуце до идеї...

ТОТО ЦО МАМЕ НА ФАКУЛТЕТУ, ПРШИРИЦ БИ И НА УНИВЕРЗИТЕТ

– Правда, добри бок на Филозофским факультету то нова акредитована програма, але и то не годно вично, бо гоч други професоре з других Катедрох буду ангажовани и на даяки способ буду покривац нашо предмети, не годно так вично. Тото цо нам потребне то нови кадри и лем нови кадри. Аж и теди кед ше не упише ані єден студент на Катедру, треба отримовац тото цо мож, а то же би ше руски язык преподавало на факультету и же би ше тото цо на даяки способ русинистика, нашо кадри могло понукнуц студентом факультету, и не лем на факультету, але и на Универзиитету. Думам же то не легко реализовац, але думам же мож кед єст добрей дзеки – гвари професор Янко Рамач.

Шлєбодно мож повесц же лоньски рок бул у знаку преслави штирох децениюх високого образования по руски, по своєй специфичности, єдиней такей Институції на швецє. Перши нашо професоре заняти на Филозофским факультету, так повесц, єй часц, шведковє єй наставаня и розвою. Єден з нїх и професор др Михайло Фейса (на фото), дипломовани англиста, нешка порядни професор за узшу наукову обласц Русинистика – руски язык.

У основней школи язично го формовал професор Гавриїл Г. Надь, хтори професорови Михайлови Фейсови преподавал и руски язык. Пре тото же полюбел английски язык „виноваци” професора Еугена Ковача, пре хторого лем по-

сле трох роках ученя, англійски язык почина и студирац.

Студії закончел за штири роки и дипломовал уж у першим, юнийским испитним року (1980). На штвартим року студийох тедишні главни редактор Шветлосци Дюра Папгаргаї го „вербує” же би преложел Гамлета Вилиема Шекспира зоз англійского на руски, и то була и пресудна референца же го професор Юлиан Рамач нагварел прејсц зоз места професора англійского языка у ОШ „Светозар Милетич” у Вербаше, на место асистента за науку на Катедри за руски язык и литературу на Филозофским факултету у Новим Садзе.

Професор др Михайло Фейса магистровал на Филологийним факултету у Београдзе на теми Англійски елементи у руским языку (1990) и докторовал на Филозофским факултету у Новим Садзе на теми Час и вид у руским и англійским языку (2000). У медзичаше покладад и одредзене число славистичних испитох же би здобул и славистични компетенції.

– Тримал сом вежби зоз шицких рускоязычних курсох, а по одходу пофесора Юлиана Рамач до пензії, превжал сом шицки курси хтори ше дотикаю руского языка – История руского литературного языка, Фонетика руского языка,

Морфология руского языка, Синтакса руского языка, Правопис руского языка, Методика и техніка прекладаня на руски язык, Лексикология руского языка, Историйна граматика зоз карпаторусинским языком, Руски язык як виборни (на Основних академских студийох), Методология филологийних дисциплинох, Руске дієслово, Лексикологийни теренски вигледованя, Руски язык у войводянским окруженю (на Мастерских академских студийох) и Морфосинтакса англійского и руского языка (на Докторских академских студийох). Року 2015. постал сом порядни професор за узшу наукову обласц Русинистика – руски язык.

КРАЧАЛ З ЧАСОМ НОВИХ ТЕХНОЛОГИЙОХ

Нешка без англійского языка, так повесц, не мож, скорей то не було так, але кед слово о науки, професор др Фейса праве пре тот странски язык бул у предносци у одношеню на своїх колегах. Нешка не мож публикувац наукову роботу без резимеа и ключних словох по англійски, а високо рейтинговани часописи вимагаю же би и цали работи були на англійским языку.

– Два таки статї од єдного табака часто маю вредносц єдней монографії од напр. дзешец табакох. Гу тому, праве на англійским языку публиковани найновши науково спознаня, и наисце думам же сом глібоко крочел до 21. вику. Зоз компютерску терминологию, е-публикациями у Дигиталней библиотеки Филозофского факултета, новим правописом и правописним словніком, а окреме зоз ИСО кодом за руски язык, афирмуем и ревитализуем руски язык и локално, и глобално. Я ше иншак вше закладад же каждая Рускиня/кажди Руснак муши знац найменей три языки: наймилши язык – руски, язык стредка – сербски и перши язык шветовой комуникації – англійски язык – прешвечени Фейса, за хторого гваря же предлужел роботу професора др Юлиана Рамача, лингвисти и лексиколога. Дзекуючи професорови Рамачови, наш собешеднік коавтор капиталних словнікох – двотомного Сербско-русского словніка (1995 и 1997) и єднотомного Руско-сербского словніка (2010), а самостойно публиковал Словнік компютерскей терминології, хтори фаховци оценели як найпрактичнейшу и найхасновитшу кнїжку у 2021. року.

– Зоз Гелену Медешову неолдуга публикуеме нови Правопис руского языка зоз правописним словніком, хтори представя надбудов мойого Правописного словніка руского язи-

ка (2017) и Правописа руского языка (2019). У той хвильки гледам пенєжи за обявйованє Английско-русского словника, после хторого шлїдзи рихтанє Руско-английского словника. На половки сом зоз роботу на монографії Руски язык – дияхрония и синхрония. Зоз здобуваньом ИСО кода за руски язык, з єдного боку, положим точку на зневажанє статуса руского языка у смислу же вон диялект того або гевтого языка и, з другого боку, обезпечим компютерске прекладанє на релацийох сербско-руски, руско сербски, анлийско-руски и руско-анлийски. И сучасна наука и сучасна белетристика буду доступни припадніцом/припадніком рускей националней меншини лєм зоз даскелїма кликами – гвари професор.

За вельке афирмованє руского языка и русинистики у предходним периодзе, Фейса трима же значни Тартуски университет и, конкретно, проф. др Александер Д. Дуличенко, а кед слово о сотрудніцтве зоз другима факултетами и университетскима центрами, трима же є розконарене у остатніх двох децениях.

– Зоз Краковским университетом, конкретно зоз проф. др Олену Дуц Файфер, ревитализуєме русински/руски язык, зоз Прешовским университетом стандардизуєме русински варіанти, а у фебруару 2022. идзем на Институт русинского языка и културу проф. др Ани Плишковой зоз хтору витворюєме черанку наставніцкогo кадру по Еразмус плус програми, зоз Русинским науково-вигледовацким институтом Антония Годинки з Будапешту, конкретно зоз проф. др Михаилом Капральом, рїшуєме рїжни правописни проблеми на основі поровнованя бешедох карпатского ареалу, на Универзитету у Осієку пробуєме отвориц Лекторат за руски язык итд. Гу тому, кажди рок ше стретаме на даскелїх медзинародних наукових конференцияох, а, ниа, прешлого мешаца и ми организовали конференцию на чесц проф. др Юлианови Рамачови. З тей нагоди Конференцию провадзела и перша кнїжка абстрактох.

СОТРУДНІЦТВО НА ЗАВИДНИМ УРОВНЮ

Числени можлівосци егзистую, а то случай поготов тераз по такв. Рускей октоберскей револуції на Одделєню за русинистику кед Одделєне помоцнете зоз трома демонстраторками за руски язык – Зинаиду Будински, Наташу Перкович и Блажену Хома Цветкович. Шицки три демонстраторки закончую мастерски роботи и, попри триманя вежбох, участвує у дзе-

шатки проектох – од лингвистичних, преїг интердисциплинарних и интеркултуралних, по прекладательни. Лєм на Конгресу Русиных/Руснацох/Лемкох у Польскей конциповани седем медзинародни проекти, а найвекшу заслугу же Нови Сад будзе домашні шлїдуємого Конгреса РЛЛ мож приписац углавним мнє. Пре шицко спомнуте мож заключиц же сотрудніцтво зоз другима факултетами и университетскима центрами конечно напушело єднобочносц и же ше аж тераз почало прибіжовац гу завидному уровню – гвари професор.

На питанє цо то тото капиталне и найзначнейше у образованю и науки цо Катедра дала студентом, односно Руснацом, гвари же то професорки и професоре руского языка и литературы зоз найширшим русинистичним образованьом.

– Достали зме найшколованши кадери и вишли зоз медиокритетства. Правда, медиокритети ше ещи находза на даскелїх значних позициях у рускей националней заєдніци, але ше блїжи час кед и вони поїду до другого або трецого плану, а їх позиції завежню праве тоти фаховки/фаховци зоз новима и швижима идеями.

Барз важне же спомнути демонстраторки, будуци професорки, приходза зоз Рускей катедри и маю знаня и компетенції зробиц шицко тото цо ше нам, младим духом, не поспїшело. Я им, як будуци професор емеритус, будзем длуго помагац.

З ПРОФЕСОРОВЕЙ БІОГРАФІЇ

Професор др Михайло Фейса публиковал 22 кнїжки, три му пред друкованьом, а публиковани му и коло 300 науково и фахово статї. Наградзени є за длугорочну активносц и доприношенє розвою од Здруженя наукових и фахових прекладательох Войводини, а 2008. року є избрани за члена Академії русинскей култури. Истого року додзелена му Октоберска награда Општини Вербас.

Америцки биографийни институт го преглашел за єдного зоз тисяч ношительох звания Вельки ум XXI вику, а ношитель є и повелї за доприношенє култури у Коцуре, велїх медзинародних наградох и припознаньох. Нешка є представитель Одделєня за русинистику у Наставно-науковей ради.

(Публикуєме в орігіналі – войводиньскім варіанті русиньского языка, закончіня в далшїм чїслі.)

Папа Франціск прияв зречіня ся уряду пряшівського архієпископа і метрополіты

Як інформовало 25-го апріля 2022-го року Пресове одділїня Святїшого Престола, Папа римський Франціск прияв зречіня ся пастырського ряджіня Пряшівської архієпархії архієпископом і метрополітом Йоаном Бабяком.

• Владыка Йоан Бабяк.

• Владыка Петро Руснак.

Єдночасно Вселенський Архієрей призначів владыку Петра Руснака, братіславского епарху, за апостольского адміністратора *sede vacante* (порожній столец) Пряшівської архієпархії. Пресову канцеларію Конференції єпископів Словакії о тім інформовала Апостольска нунціатура на Словакії.

Про добро і покій Церкви

Ку абдікації дав своє выголошіня і владыка Йоан Бабяк. В нїм пише, же по многих роках службы про Грекокатолицьку церьков *sui iuris* (свого права) на Словакії в службі ей першого архієпископа метрополіты, по молитвах і духовнім розрізняню іщі 24-го фебруара того року пожадав Папу Франціска о уволніня з

функції архієпископа і метрополіты.

„Одходжу про покій і про добро Церкви, єпископів, священіків і віруючїх,“ пише архієпископ у выголошіню.

Владыка окрем іншого подяковав за жертвенну службу священікам і віруючїм за хрістіанський живот і сполучасть на животі Грекокатолицької церькви на Словакії. Пожадав о одпушїня і высловив жаль, покля ід дакому не був достаточно чутливый, і не наповнив єго очекованя.

Владыка таксамо написав, же далше буде споєный в молитвах із єпископами, монахами, діаконами і віруючїма Пряшівської архієпархії, **„котра зістає глубоко заскїпена в моїм сердці. Таксамо зістаю споєный з цілов Греко-**

католицьков метрополітнов церьков *sui iuris* на Словакії, котрій жычу далше на-ростаня, проквітаня, многы Божы благо-словліня і покров Пресвятой Богородиці.“

Біографія владыкы Йоана Бабяка, СІ

Народив ся владыка Йоан Бабяк 28-го ок-тобра 1953-го року в Гажині над Цірохов, в ок-ресі Гуменне. По скончіню гуменської гімназії продовжовав штудувати на Кіріломефодійській богословській факулті в Братіславі. В тім часі Грекокатолицька церьков у Чехословакії не мала свою факулту ани семінарію, грекокато-лицькы богословы, в поволеній комуністичным режімом кількості, могли штудувати лем на римокатолицькій факулті в Братіславі.

Рукоположений на священика був 11-го юна 1978-го року в Пряшові крижевацькым владыком Йоахімом Сегеді.

Быв капланом у Пряшові, пак справцём па-рохії в Любіці, рік префектом і спірітуалом в братіславській семінарії, і в роках 1990 – 1991 капланом Парохії Воздвиження Честного Кре-ста в Братіславі. В році 1987 тайно вступив до Сполочности Ісусовой (езуїты). Часть 1990-ых років жыв у Римі, де на Папскім выходнім ін-штитуті собі зробив ліценціат і докторат.

В роках 1997 аж 2002 був директором Цен-тра спірітуаліты Выход-Запад Михала Лацка в Кошіцях, едночасно читав лекції на Грекока-толицькій богословській факулті в Пряшові і на Теологічій факулті Тырнавской універзіты. Учів выходну спірітуаліту.

Мав богате публікачне діятельство, занимав ся літературов факту. Вызначнов є публікація у 8-ох томах *Зістали вірны (Zostali verní)*.

За пряшівского епархіалного єпіскопа був выменованый 11-го децембра 2002-го року, рукоположений на єпіскопа був 6-го януара 2003-го року Папом римскым Йоаном Павлом ІІ. в Базиліці св. Петра в Римі. Інтронізованый був у Пряшові 18-го януара.

30-го януара 2008-го року Вселеньскый Ар-хієрей Бенедікт XVI. реорганізовав Грекокато-лицьку церьков на Словакії на метрополітну церьков *sui iuris* із центром в Пряшові. За пер-шого пряшівского архієпіскопа і метрополіту выменовав дотогдышнёго пряшівского епарху Йоана Бабяка. Інтронізованый був 17-го фе-бруара 2008-го року в Пряшові.

Архієпіскоп Бабяк почас своєї єпіскопской службы ся вынятково актївно старав о выбо-

дованя главно двох маріаньскых путницькых місць Пряшівской епархії – Лютины і Литма-новой. Обидві місця суть споены з папсков Базиліков Санта Марія Маджоре (Santa Maria Maggiore) в Римі. Причинив ся і о афіліацію Хра-му Воздвиження Честного Креста на Буковій Горці з Базиліков св. Петра в Римі.

На жадость владыкы Бабяка, по сповніню строгых крітерій, Грекокатолицька теологіч-на факулта Пряшівской універзіты была при-поена ку звязку церьковных факулт акредіто-ваных Конгрегацієв про католицьку вихову. За веце як 19 років своєї єпіскопской службы ру-коположыв 176 священиків, было збудованых у Пряшівській архієпархії 35 новых храмів, 53 фарьскых будов і 9 кварталів про капланів.

Апостольскый адміністратор Петро Руснак

Новый апостольскый адміністратор Пряшів-ской архієпархії, владыка Петро Руснак, наро-див ся 6-го септембра 1950-го року в Гуменнім до родины грекокатолицького священика, кот-рый був почас комуністичного режіму переслі-дованый і выгощений з цілов своєв родинов на Чехы. По часі ся могли вернути на теріторію Словакії, але лем з тым, же будуть жыти в Бра-тіславі.

В році 1982 вступив до семінарії і зачав шу-довати теологію в Братіславі. Рукоположений був 14-го юна 1987-го року в Пряшові. В роках 1987 аж 1990 був душпастырём в розлічных парохіях як каплан, пак як парох. У 1990-ім році став спірітуалом в Грекокатолицькій семінарії в Пряшові і актївно брав участь на ей обнов-ліню.

В роках 1995 аж 1998 був єпіскопскым віка-рём і канцеларём Єпархіальной курії в Пряшові. Од 1990-го до 2003-го року учів пасторалну те-ологію і гомілетіку на Грекокатолицькій теоло-гічній факулті в Пряшові.

В році 1998 ся вернув до актївного душпас-тырства, був парохом в Бардеєві, од 2003-го року був парохом і деканом в Братіславі.

30-го януара 2008-го року був Папом рим-скым Бенедіктом XVI. выменованый за пер-шого братіславского епарху. Рукоположений на єпіскопа був 16-го фебруара 2008-го року в Пряшові руками кардінала Йозефа Томка, владыкы Йоана Бабяка і владыкы Мілана Хау-тура. 9-го марца того самого року був у Бра-тіславі інтронізованый.

Припоминаме собі 285 років од народжіня языкознателя АРСЕНІЯ КОЦАКА

Арсеній Коцак (Arsenij Kosač, світським меном і прізвіском: Алексій Коцак) нар. 14. 3. 1737 у Буківцях тогдышнёго Угорьского кралёвства, тепер на території Словачії, умер 12. 4. 1800 р. в Мукачові. Быв василіаньським монахом, богословом і языкознателём в Пряшівській області і на Підкарпатській Русі.

А. Коцак зачав навчання у гімназіях Пряшова і Шарошпотока і продовжував штудувати філософію на академії в м. Кошіці, але принучений був перерушити штудії про хвороту. Того же року вступив до Краснобрідьского василіаньского монастыря, а од р. 1759 був призначений діаконом Мукачовского монастыря св. Миколая. В р. 1762 ся вернув штудувати філософію до Краснобрідьской монастырской школы і наступного року (1763) був высвяченый на грекокатолицького священника. По здобыттю титулу доктора теології (1767) А. Коцак зачав учіти на теологічных школах при монастырях: Краснобрідьським (1768, 1771 – 1774), Маріаповчаньським (1772 – 1778) і Мукачовським (1778 – 1781). Почас наступных двох десятироч був ігуменом монастыря на Буківій Горці недалеко од родного села Буківці (1781 – 1784, 1786, 1795 – 1798) і професором теології школы Краснобрідьского монастыря (1787, 1789 – 1795). Нескорше тяжко похворів і в р. 1798 став жыти в Мукачовським монастырю, де прожыв звышок свого жывота.

А. Коцак охабив великий архів (коло 30 томів рукописів), векшыну з яких были работы з філософії і теології писаны латиньським і церковнославянським языком. Своє педагогічне діятельство реалізував в періоді влады монархів, прихыленців просвітительства в Австрії – Марії Терезії і ей сына Йозефа II., што реалізували освітні реформы почас пособління Андрія Бачиньского у функції єпископа Мукачовской грекокатолицькой епархії. Ведно з єпископом Бачиньським А. Коцак брав участь на конзултациях, скликаных у Відні Марієв Терезієв о проблемах друкованя книг кіріліков (азбуков – позн. ред.) в Австрійській імперії (1773). Кандідатура А. Коцака доконця была запропонована на функцію цензора будучих кірілічных выдань, але не была схвалена. У Відні А. Коцак отворив вопрос о тім, же не ествуютъ жадны учебники церковнославянського языка про будучих грекокато-

лицьких священників і штудентів підкарпатських грекокатолицьких школ. За roky педагогічного діятельства А. Коцак написав пять учебників із того предмету: 1) „Грамматика руская, сирѣчь правила о словосложении слова языка русского“ (написана в Краснобрідьським монастырю); 2) „Грамматика руская или паче рекши славенская...“ (написана в Імстичівським монастырю); 3) „Грамматика руская, сирѣчь правила

извѣщательная о словосложении слова языка славенского или русского...“ (написана в Маріаповчі); 4) „Грамматика русская...“ (копія варіанту з Маріаповчі) і 5) „Школа или училище грамматики русской и прочіихъ многоразличныхъ наукъ...“. Прикладом про тоты граматікы были тогдышні учебники латиньского языка Мелетія Смотрицького.

Ниякий із творів А. Коцака не був опублікований почас ёго жывота. Першыраз ся обявили выдрукованы віршованы „Правила и наставления“, опублікованы в 1927 р. архіваріусом і бібліотекарём Мукачовского монастыря Глібом Кінахом. Варіанты граматікы (чісла 4 і 5) были опублікованы з коментарями у р. 1990 Йосипом Дзензелівським і Зузанов Гануделёв. Три іншы рукописы учебників были переданы у советських часах (1963) з Мукачовского монастыря до Закарпатського краєзнавательского музея, де ся наконець стратили без сліду.

Література: Иван Панькевич, „Славеноруська граматика Арсенія Коцака другоѣ половины XVIII. вѣка“, *Науковий зборникъ Товариства „Просвѣта“*, V (Ужгород, 1926), с. 232-259; Гліб Кінах, „Арсеній Коцак“, *Записки Чина св. Василія Великого*, II, 3-4 (Жовква, 1927), с. 336-353; Йосип Дзензелівський, Зузана Ганудель, „Грамматика Арсенія Коцака“, *Науковий збірникъ Музею української культури у Свиднику*, XV, т. 2 (Братислава – Пряшів, 1990), с. 5-71.

Здрой: „Енциклопедія історії та культури карпатських русинів“ *зоставителів П. Р. Магочія і І. Попа. Ужгород: „Видавництво В. Падяка“, 2010, с. 368-369, переклад з українського языка: А. З.*

ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2022 ч. 3

Дорогы читателі,

в рамках інтернетовых прогулєк єм ся раз приставив при єдній дискусії. Знате чом люде радо читають або слідуєть напинавы трілеры ці кровавы гороры? Но, таке страшіня є забавне і люде таксамо люблять страх... помы є го можне заперти у книзі ці выпнути овладачом од телевизії і быти такой в комфорті нашых домовів. Я сам як любитель напинавой літературы ці фільму єм був з тым тверджінєм согласный, но єдночасно мі напала ай протиставна думка – люде тыж радо читають, бо таким способом можеме „заперти двері“ перед тяжков реалітов а прожывати дашто інше, приємніше.

В третім Поздравлїню Русинів на рік 2022 Вам хочу представити далшых авторів Літературного конкурзу Марії Мальцовской, од ніжной приповідкы **Марії Шмайдовой**, гуморного повіданя **Мірослава Жолобаніча** по нефалшованость емоцій **Юрка Харитуна**. Таксамо продовжуєме в укажках з книжок выданых в послідніх роках, друга часть Поздравлїня так патрить двом дамам – **Меланії Германовій** і **Гелені Гіцовій-Міцовчіновій**

Хочете уникнути од старостей або лем дакус зрелаксовати? Ведно з авторами Вас позывам на час до русиньского літературного світа... Лем заприйте двері, нэй не тягне днука холод реаліты.

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД., Центр языків і культур народностных меншын – Інштїтуту русиньского языка і культуры ПУ

Марія ШМАЙДОВА

Їжакы Мырнчко і Фучка

Над малым селечком є высокый берег званый Грун. Покрытый є скраю низкыма кряками і строміками, за якыма уж ростуть высокы листнаты стромы. Меджі нима ся гев-там обявить і смерек або сосна, якы суть на розділ од листнатых стромів все зелены цілый рік. Стромы суть добров скрышов вшыткых звірят, якы в нїм жыють. Прес день їх можеме відіти зрідка, но підвечур выходжають зо своїх скрыш і нор.

Сонечко уж запало за высокый берег, вітор втих. Ярь была в повнім пруді. Ліс оживав. Чути было вшеліякы звуку. Окром пташачого співу праскало сухе конарівля, шустїло сухе жовтаво-руде листья, яке рік по року опадовало зо стромів. Вкладовало ся єдно на друге, а містами уж з нєго была груба перина, котра приємно шухотїла, кедь на ню ступила людська нога, або звіряча лабка.

Під листєм в лісі пулзує рушний живот. Дражок під ним нароблено як бы то была автро-страда. Переходжають ту мышы, грабошы, хробакы, найдуть ся і гадины або ящуркы.

Як запало сонце а тма покрыла цілый край, вышли на прогульку і два їжакы – Мырнчко і Фучка. Так їх называли камаратя, бо зо вшыткых їжаків што жыли в шырокій околіці

были найглучнішы. Як было в лісі тихо – а то было главні вночі, было чути лем саме фучаня і мырнчаня. Їжакы довго спали, скоро цілу зиму. Може і штири або пять місяців. Засобы собі наробили, бо мали на брїшку і хырбті велє мастного шмалцю. Прес зиму ся може два-три раз збудили, як было вонка тепліше. Но як пришла ярь, цілком ся пробаторили зо зимушнєго спаня. Цїлу ярь ся неунавні хапали, скрывали і вшеліяк інакше бавили. Фучаня, одфукованя і мырнчаня было чути лем темныма ночами. Аж ту нараз, як было уж тепліше, вышло з норы окрем Мырнчка і Фучкы далшых десять малых клубяток. Были то малы їжачкы. Такы дрібненькы, маленінькы кулькы. Но за короткый час ся малы їжачкы перемінили.

– Посмотрь на них Мырнчку, были гладонькы, світленькы як мышкы, але уж їм нарости і піхлячікы. Такы суть білы і мягонінькы, – радывала ся мамка Фучка.

– Будеме їх хоронити, бо суть іщі безбранны, – ласкавым оком смотрить на них Мырнчко і дале уважує:

– За два тыждні нас і спознають, як ся їм отворять очка.

Мамка Фучка ся не перестає тішыти з великой родинкы. Татко Мырнчко ся на них іщі раз посмотрив, а уж охабив цілу выхову молодых їжачків на мамку.

Водила їх мамка по лісі, кормила, вказовала де найліпшы корінчікы, де найвеце доджі-

вок, хробачіків... Як ся файні наїли того, што нахапали вночі, то прес день ся побрали до скрышы. Была добрі выстелена мягонькым мохом і листём. Навчіла Фучка малых їжачків ловити гадів і мышы.

– Посмотрьте, ту на земли, на низких строми-кох суть і гніздочка пташків. Даколи їджіня добрі змінити і зїсти даяке смачне яєчко. Но то ся дасть лем в яри, кедь пташкы іщі сидять у гнізді і лем коли-тогды, кедь одлітають, – учить Фучка своїх потомків, жебы ся знали о себе постарати як доростуть.

– Позерайте, ту коло потічка суть жабкы. І то є смачне їджіня про їжачків.

Ходять їжачкы горі-долов, аж пришли на край ліса.

– Тото місце не познаме, – повідать найстарше їжача мамі.

– Зато сьме ту пришли, жебы сьте знали, же на краю ліса є людська дражка. По ній не ходять лем люде, але і якась ладічка на штирєх колесах. У ній видно сидіти чоловіка. На тото собі давайте великий позор. Бо під тыма колесами часто мы їжачкы гынеме, – поучує Фучка малы.

– Теперь ся вернеме назад до ліса. Як бы нас не хоронили коруны стромів і сухы копы листя в нїм, то бы нас збачіли совы, або і лишкы. Тых ся храньте, діточкы мої.

– Ха-ха-ха, але як мі доростуть піхлячікы, та я їм їх язычкы і пыщата порядні пошопам, – озвав ся малый їжачок.

– Хочу вам указати, як ся треба скрутити до клубяты і почекати, докы не одыйде наш неприятель.

– Холем маме файну охрану перед нима, – тїшыли ся малы їжачкы.

– Тато їжак нам з тобов, мамко, зробив файну скрышу, на ній велє листя а іщі чорнічіня, жебы нас нихто не нашов.

– Як бы до ній дахто вошов, то мы бы вышли другим выходом з норы. Тато добрі выдумав наше бываня, – тїшить ся мама Фучка.

Над скрышов є грубе коріня старого строму, а скрыша є меджі камінём, котре є зароснута мохом.

Першов даякый час. Їжачкім наросли певны піхлячікы. Уж не были білы, часом потемніли. В еден підвечур мамка повідать своїм дітём:

– Уж сьте доросли, научіла ем вас вшытко, што мають знати їжачкы. Пришов час, жебы сьте ся побрали каждый своєв драгов. Мате шыковны лабкы што знають скоро бігати, добрі лозити

по стромиках і плавати у глубокой і шырокой воді. Найстарший їжак повідать:

– Маме і добрый носик і ушка, та собі знаме найти легко і їджіня.

Шумні ся вшыткы розышли, каждый пішов своєв странов. Мамка за нима іщі довго смотрила... Потім ся обернула і зачала ся шухтати по листю, дупкати, фучати і глушно ходила горі-долов попід стромы. На недалекім стромі сиділа на конарю дика мачка. Ёй пругований кожух вечур не было видно. Лем ёй грубый хвіст ся колысав з бока на бік. Як мачка Фучку збачіла, зачала ся приправлєвати на скок. Но їжачкы мають добры ушка і носик а у повітря зачують притомность чужой звірины. Дика мачка скочіла долов на землю за Фучков. То уж ся але шыковна Фучка скрутила до клубяты, а дика мачка скочіла на ёй остры піхлячікы. Страшно замнявчала од болести, выскочіла і зачала втікати лісом, лем чім дале од їжача. А спокійна Фучка высунула лабкы і дале ся помалы шухтала лісом.

Была на себе горда, же вчасно зареаговала. Захранила ся од смерти пресні так, як вчіла свої малы їжачкы.

(Вибране з Літературного конкурзу Марії Мальцовской, рік 2021)

Мірослав ЖОЛОБАНІЧ

Перший гріх

Ай в раю, жебы было вшытко в порядку, мусить быти чортівска дісціпліна.

Неперестанно роздумую над животом, над прінціпами фунгованя природы, сполочности і над одношінями меджі людми. Сучасный світ ся визначає скорым і конзумным способом живота, жыєме в стресі, з депресіями ай з проблемами в роботі і в родині.

Задумав ем ся над тым, як бы ся нам жыло, кобы в раю не був учіненый гріх а наслідне выгнання з раю наших прапрапредків Адама і Евы.

Світ бы вызерав бізовні інакше а на світі бы не были войны, голодоморы а і далшы проблеми.

Як ся тото вшытко могло притрафити а главні, чом ся то притрафило? Што тому вшытко передходило? В своїх думках ем ся мусив вернути скоро на самый зачаток, іщі до часів, кедь Панбіг сотворив Адама з глины а вдыхнув до нёго душу, до часів, кедь Ева іщі не была на світі а рай був лем хлопске діло.

Подля моїх дотеперішніх знань міг быти сценарь сотворіня Евы такый:

Кедь уж Панбіг не мав много работы, міцно ся задумав і прияв прінціпіалне рїшїня.

– Міг бы-м Адамови выліпшыти і спестрити живот, што кобы-м му сотворив дружку? – задумав ся Панбіг.

Сегінь, ходить собі безцільні по раю а ід тому іщі сам. Не дай, Боже, жебы самота мала негатівный вплив на ёго псіхіку. Дружка му буде холем варити, райбати, буде му выповняти вольный час а буде го спроваджати на прогульках по раю. Наісні му буде іншпірацієв, а ёго живот не буде нудный. Може ся му зліпшить ай дяка. Сполочныма вольночасовыма актївітами прийде Адам на інакшы думкы, хоць треба повісти, же Адамови ся в раю не жыло плано.

А хто го знає, ведно може прийдуть із новыма, іноватівныма рїшїнями як здоконалити землю, хоць собі в духу говорив, же ёго діло є доконале.

Сотворіня дружкы про мене не буде проблем, – утверджовав ся Бог.

Трапило го лем тото, яке мено дасть дружці, таке жебы пасовало ід Адамови. Довго розду-

мовав, но наконець пришов на таке мено, котре ся буде наісні поздавати ай Адамови. Надумав ся, же Адамова дружка ся буде звати – Ева. Красше мено ем ани не міг выдумати, – утішовав ся Бог.

Ёго думка сотворити Адамови дружку, надобыла реалну подобу тым, же собі закликав першого Ангела, котрого мав по руці і повів му:

– Слухай ту, Ангелику мій златый! Вночі підеш за Адамом а кедь буде спати, выбереш з нёго єдне ребро. Стачіть мі єдне, веце мі не треба. Найліпше буде ребро з лівого боку, там од сердця. Но мусиш давати великий позор, жебы ся Адам не збудив. Адам тыж не мусить о вшыткім знати а не мусив бы із тым сугласити. – Порозумів єсь тому? – спросив ся Бог Ангела.

Ангелик послушні прикывнув головов і слухав дале.

– Несподівано, так, жебы Адам о тім не знав, тото ребро безболестні выбереш а принесеш мі го. Призвукую, безболестні го выбереш! Порозумів єсь?

– Гей, гей, порозумів ем, – одповів Ангелик, прикывнув головов а з отвореными устами позорні слухав далшы приказы Всевышнёго.

– Главні, нигде ся не приставуй, з никым ся не стримуй а з никым о тім не бісідуй! Усвідом собі, же на тобі є велика одповідность, а же ся сташ сучастєв формованя того світа. Є ті вшытко ясне? – спросив ся уж значні выхлятый Бог.

– Є, а уж ай лечу, – притакнув Ангел сугласні, – поклонив ся Пану Богу і одбіг выповнити божску задачу. Цїлый натїшений, же го Бог повірив таков задачов собі весело підскаковав а пописковав попід ніс.

Знав добрі місце, де звыкне Адам спати. Тадь даколи собі там з Адамом ведно подримковали. Потихонькы, так жебы го ніхто не відів, пришов на місце, де бы мав Адам спати.

Адам спав на своїм освідченім місці. Спав спокійным а глубокым спанєм як ся на чоловіка з чїстым сумлінєм патрїть. Ангел знав і то, же Адам любить спати на правім боці, так про нёго не був проблем выбрати ребро із лівого боку. Безболестні, так як му Панбіг приказав, выбрав з Адама ребро. Адам собі надале твердо спав а ніч не збачів.

Ангел, цїлый натїшений, взяв ноги на плечі а біг ід Всевышнєму з чутєм добрі зробленої работы. Подля інструкцій од Бога ся нигде на приставив а з никым ся не дав до дебаты. Могностей на то мав аж-аж. Зведавы творы ся при

нім приставлєвали, кедь збачили, же несе в руці штось незвычайне, штось таке, што в животї не віділи, но Ангел їх слушні одбив а ніч їм не повів. В духу ся уж тїшыв, же го Бог похвалить за то, же так скоро і безхыбно сповнив єго задачу. Гордо ся поставив перед брану з ребром в руці, жебы го одовздав Богу. Но што Чорт не хотів, авкurate тогды Бог заспав. Наісні собі думав, же Ангел не може так скоро сповнити єго тяжку задачу, та вирішив, же собі на час здримне.

Неборак Ангел ся не оповажив Бога збудити, бо знав, же тяжко робив а заслужить собі оддых. Нараз, як кобы спід землі, ся при Ангелови зъявив Чорт. Збачів Ангела, пришов ід нєму і спросив ся го:

– Ангеле, чом стоїш перед небеснов бранов і не ідеш водну?

Ангел ся аж напудив, кедь збачів Чорта коло себе, но поготово одповів:

– Наш Всевышній спить а я ся го бою збудити. Може ся му штось приємне сние а кобы-м го збудив, наісні бы ся на мене погнівав.

Чорт ся зачав підозриво крутити і „обсмерджовати“ коло Ангела, бо збачів, же Ангел тримле в руці штось незвычайне, што збудило в нїм звездавость. Приступив близше а спросив ся го:

– Што то тримлеш в руці? Штось таке єм іщі в раю не відїв. Має то даяку ціну? Укаж мі то, Ангелику мій златый!

Ангел дотеперь не мав із Чортом планы скушености. Задачу сповнив, стояв перед небеснов бранов, і так надобыв чутя істоты. Ніч плане ся му не може притрафити а хотів ся ай похвалити перед Чортом, же го Бог повірив таков задачов.

– То є Адамове ребро, барз цінна річ. Сам Всевышній ня про нєго загнав, – похвалив ся Ангел.

– Бог з ребром має наісні великы планы. Може з нєго сотворить штось выняткове, што іщі в раю не маєме.

Чортови веце не требало. Заіскрило ся му в очах. Усвідомив собі, же має ідеалну можливість зробити Богу штось таке, чім бы го назлостив. А іщі веце ся приближыв ід Ангелови.

– Прошу тя, Ангелику мій прекрасный, укаж, ный віджу зблизка як вызерать Адамове ребро, – жобронив Чорт.

Ангел в добрій дяці указав Чортови ребро. Ани в найгіршім сні бы ся не був сподївав, же

ся може притрафити штось плане. Тадь в раю собі вшыткы жыють спокійно, в гойности а каждый мав, што лем хотів. Кому бы требало Адамове ребро, окрем Бога.

В тім моменті Чорт быстро вырвав Ангелови з руки Адамове ребро і зачав біжти, лем му за копытами іскрило. Про Ангела то був шок. Не чекав штось таке закерне з боку Чорта. Усвідомив собі, же ся пригодило штось плане, што буде мати про нєго неблагы наслідкы.

– Ребро мушу за каждую ціну здобыти назад, – перебігло му головов.

– Сила Божа бы тя вбила, та бы тя вбила. Ты, напасть пекелна, ты паскудо нечіста, верний мі ребро, – од злости крічав Ангел на Чорта а розбіг ся за ним.

Біг, як му силы стачіли, але знаєте, Чорты бігають чортівскы скоро.

Ангел го стиг вхопити лем за хвіст, акуратні тогды, кедь Чорт добігав ід своїй дірі і упхав ся до нєй, лем хвіст му зістав вон. Чорт тігав хвіст водну, Ангел вон. Дотогды ся натїговали, покы ся Чортів хвіст не розорвав. Часть із нєго зістала Ангелови в руці а Чорт ізчезнув в дірі з Адамовым ребром.

– Ёй, я нещастливый, я неборак, што буду теперь робити? Як ся Пану Богу попозерам до вочей? Як му дам штось таке? – ламентовав Ангел і позерав ся на часть брыдкого пекелнов серстєв зароснутого Чортового хвоста в руці.

– Така ганьба, не сповнив єм божу задачу. Што собі о мі подумают Божы творы, тадь то буде моя смерть, – говорив собі розжаленый Ангел.

Ай кедь смутный, выхлятый і цілый здушений, зачав Ангел інтензівно роздумовати.

– Што мам робити я, створа Божа. Кедь повім Пану Богу, што ся мі притрафило, наісні ня выжене з раю. А так добрі ся мі ту жыє. Но кедь му не повім правду, може ани не збачить, же то не є Адамове ребро, – уважовав путєв назад. Роздумовав, роздумовав аж наконець выдумав, же кедь ся го Бог спросить, ці то є Адамове ребро, повість, же гей.

– Спробую зарісковати.

Такый був результат Ангелового роздумованя. В раю ся му не жыло плано, так чом бы не спробовав мале циганство перед Богом.

– Ріскну то а готово, – пересвідчів сам себе. Путєв назад вырвав із хвоста нечістой силы вшытку пекелну серсть а зробив на нїм меншы управы, жебы вызерав як ребро. Кедь ся вернув перед небесну брану, Бог іщі твердо спав а

не міг тушшити, што ся притрафіло з ребром.

– Мушу го збудити ай кедь ся на мене буде гнівати. Ніч гірше ся мі уж не може притрафити як тот інцидент з ребром, – посмілёвав ся Ангел а зачав крічати:

– Пане Боже, Пане Боже...

На таке кликаня ся Панбіг збудив, понатіговав ся, захавкав і тихо повів:

– То ты, Ангелику мій златый, ты ня збудив? Так скоро есь пришов, або я так довго спав? – спросив ся а было на нім видно, же є іщі заспатый.

– Вызерать то так, же не мав достаток часу на оддых, то є добра справа про мене, – калкуловав Ангел. Знаете, старому, наробеному Богу ся пробаторює овелё гірше як молодому.

Ангел дыхав зглубока а не дав на собі нияк знати, же ся штось плане притрафіло.

– Так што, приніс есь Адамове ребро, як єм ті казав? – спросив ся заспатый Бог.

– Гей, Боже, ту го маю, ний ся любить, – заціганив Ангел із схыленов головов і подав Пану Богу „ребро“.

Бог собі взяв „ребро“ а ани ся на нёго не попозерав.

– Дякую красні, Ангелику, за твою добру роботу, – подяковав ся Бог.

– Можеш іти а тото, што-сь приніс а теперь тримлю в руці, ний ся стане тым, што єм гварив.

Ай ся стало. На світ прибыло нове прекрасне створіня.

Так была сотворена жена меном Ева, котра ся стала неодмыслительнов сучастёв тогдышнёго світа.

З того вшыткого про мене выплынуло, же Ева была в основі сотворена з Ангелового циганства – Чортового хвоста і з непозорности Пана Бога. Так тото є єдна з моїх можных верзій сотворіня жены, котра засадні овпливила наслідуючу історію людства.

Чом єм ся задумав над сотворінём Евы? Но зато, же причінов выгнання Адама і Евы з раю была предсі Ева. Твердить то і сама Біблія.

Вызерать то так, же в Еві зістало штось чортівске, кедь наговорила Адама, посередництвом Чортового кумпана-гада, на конзумацію заказаной овоцины, ябка із строму познання з райской загороды.

Худачиско Адам. В животі бы собі не подумав, же го оциганить найблизша особа. Не міг ани тушшити, з якого ребра была сотворена а з кого

тото „ребро“ походило.

Што принутило Еву ід такому почіну? Певный замір, незналость божых законів, довірливість або непозорность? А што кедь то був допереду передуманый і цілений план?

То уже не є важне. Нескоро плакати над розоллятым молоком. Засадный був результат Бога. Бог ани не міг чинити інакше. Божскы законы і приказаня суть немінны.

Ани ся не чудую, же прияв таке радикальне рішіня і выгнав Адама і Еву з раю. Прісне божске наряджіня, котре овпливило далше фунгованя людства, ся мусило выповнити. Ту не є о чім дискутовати. Дискутовати можеме акуратні о наслідкох такого рішіня.

Ай по вшытких тых періпетіях людства собі думам, же Ева бы была сотворена скорше, або пізніше ай без Ангелового циганства а без чортового хвоста. Была бы то обектівна невыгнутность. Світ штось таке безодкладні потребовав.

Маю таке тушіня, же непозорность Пана Бога была лем сучастёв префіканого плану. Замір з чортовым хвостом ся предсі подарив.

Як то властні было тогды з Чортом? Зъявив ся при Ангелови лем так, з нічого ніч? Чом ся грубий і міцный хвіст Чорта так скоро розорвав? Міг го слабенькый і міруміловный Ангелик лем так розорвати? А чом мусив Ангелик робити вшытко в тайности, з никым не бісідувати? Дав бы Адам згоду на хірургічний закрок на своїм тілі?

Дало бы ся о тім іщі довго дискутовати, но я в кождім припаді мушу конштатовати, же наконець то была чортівскы добрі напланована акція посередництвом двох кумпанів – Ангела і Чорта.

Бог з „Адамового ребра“ сотворив єдно прекрасне монументалне і выняткове умелецьке діло.

Подля мене, сотворіня Евы было заслужным і геніалным почіном Пана Бога а належить му велике-превелике подякованя. Сотворінём жены Бог здоконалив нашу землю і зробив ю інтереснішов, овелё красшов. Што бы сьме робили без жен на нашій землі? А може є ай добрі, же жены мають в собі штось таке чортівске.

(Вибране з Літературного конкурзу Марії Мальцовской, рік 2021)

Юрко ХАРИТУН

Памяташ?

Памяташ

На землю упало мале орля
Ты в шапці выніс ёго
назад до гнізда

Памяташ

Ты розбив коліно

Ты не плакав, не боліло

Плакала мати твоя

Памяташ

Ты грав на торомбі

а я на гуслях

Лем згадка зістала на

памятку

яка потішить нас

Вакаціі

Подь зо мнов

выйдеме на Шутак

На меджі можеш ягоди

зберати

Тішыти ся як малый дїтвак

Недалеко на Бескід

треба хліб і солонину брати

готовый обід

А потім на Полонины

де карпатьскы медвіді

ходять на малины

Вночі спати у колибі

а рано на Газдорань

з якої видно наше море

над Старинов гать

Вернеме ся ту нераз

Такы вакаціі

ліпшы як у Хорватії про нас

Наша планета

Такый великий світ,

же каждый з нас

може свою планету мати

і жыти на ній

А мы зышли ся на єдній

То не Венуша і не Марс

але планета Земля

То не про мачку клубя

яке може качати

Нам треба жыти на ній

Така краса

треба памятати
лем наша планета Земля

Лем заграю тобі

Приємно выйти на луку

чути зозулю і її ку-ку, ку-ку

Приємно дівочку взяти за

руку

На лавочку сісти під черешню

і чути люблю, люблю

Часто ту ходжу сам

Не чую ку-ку, ку-ку

ани люблю, люблю

Вертам ся під стріху

Маю надію, же вернеш ся ту

Але не учуеш ку-ку, ку-ку

ани люблю, люблю

Лем мою співанку смутну

а ты не любиш такую

Як не любити

Люблю літо

коли ходиш боса по траві

Люблю і осінь

коли ты як біла береза

без листків

Люблю зиму

перину білу

Як не любити квіточкы в яри

коли пахнуть як груди твої

Потім такы і віршы мої

Мотто

Не є дня без рядка

Таке є моє мотто,

такы мої слова

Прекрасны слова наших

предків

Прекрасны слова Русинів

Бы не запали до забыта

вкладу їх до віршів

Не є дня без рядка

Така є надій моя

Вічно будеме чути

слова і співы Русина

*(Вибране з Літературного
конкурзу Марії Мальцовской,
рік 2021)*

Меланія ГЕРМАНОВА

*Жывот – то театр***О трёх грошах**

**(Звіршована приповідка на
мотівы словацькой
приповідкы)**

Копав раз тяжко на краю

драгы

Глубокий шанець бідачиско,

Скрегнуты руки, од глины

ногы,

Спраглый був, выстатый

начісто.

Копле годину, хоць барз уж

выхляв,

Не мож час лем так марнити.

Нарівнав крижы, тай смутно

збыхнув:

Мушу щі далше робити.

Штось загучало, аж

загырміло,

Кіньскы копыта, якбачу,

На градській дразі за малу

хвілю

Паньский коч з Кралём він

збачів.

Вышов із шанцю, прогварив

тихо:

Уцтиво ся, кралю, вам клоню,

Богу дякую, Вам чести даю,

Я к Вашым службам готовый.

Простого роду – слушный

невроком,

Краль того збачів одразу,

Оком до шанцю зазрїв він

боком:

„В службі-сь, небоже, на

дразі?“

В службі єм веру, на хліб

зараблям,

Няй же то Бог благословить,

Вам, пане кралю, низко ся

кланям –

Щі низше голову клонить.

За твою працу выплата яка?
Я ся тя, чоловіче, звідую.
Цілы три грошы, - відповідь така,
А за них красні дякую.

Три грошы, гвариш? Ці-сь при розумі?
Став ся краль чудовати.
Ваша Величність, добрі сьте чули
Три грошы – моя выплата.

А з тым жебрацтвом як же газдуеш?
Маєш і даку родину?
Ці ты, бідото, не голодуеш?
Предивну чую новину.

Моїм міністрам – тісячка мало,
Гнівачо выбухло з краля.
А я їм вірив, як дакій дурак,
Не знав, же вни ня шалять.

Тобі на місяць стачать три грошы?
Щі ся тя раз позвідую,
Як з тым жебрацтвом прожыти можеш,
Думам над тым – роздумую.

Кралёвска мілость, мій любый кралю,
Кебы то было про мене...
Єден з тых грошів я іщі вертам,
Бо довг за ня ништо не верне.

Другый тот грошик мушу жычати, –
Так хлоп кралёві звірив ся.
А аж за третій – сам прожывати,
Честно єм Вам признав ся.

Краль роздумує – правда, ці чудо?
Ці так досправды мож жыти?

Слухай ня, хлопе, мужу статочный
Буду таку гаданку давати:

Єден вітцёви – за выхованя,
За ёго ласку, науку,
Другый сынови – за дозераня
За ёго спомічну руку...

Слухай ня добрі, чоловіче,
Ты тоту гаданку затаїш
Не зрадь нікому ей вирішіня
Покыль мій образ не збачіш...

Выняв краль дукат златый з кешені,
Не тямить хлоп, што ся ту стало.

Вложыв бідняку дукат до жмені:
Ці тото ся мі лем снило?!

Бідняк присягать: Дотримлю тайность!
Зроблю, як сьте казали.
Краль ся преквапив за таку вдячность
І свою дружыну вів дале.

А міністрове, як дакы кралі,
Розкошно пили-гуляли,
Приход владаря щі не чекали,
Безвладно спиты лежали.

Ніч їм не повів – ціну не мало,
Чекав, што будуть гварити,
А як ся „панство попроберало“,
Зачали краля просити:

Выплата наша, Высость кралёвска,
Зачав так єден худачок, -
Така мізерна, така жебрацька,
Же нам, міністрам, до плачу.

Каса кралёвска не є удобна,
А мы звыкнути „тягати“ –
Ці Ваша Высость не буде годна
Нам кус на платі придати?

Просьбы выслунав, а пак їм каже:

Але мусите знати,
Придам лем тому, хто мі докаже
Єдну гаданку вгадати.

Але біда вам – мусите знати,
Хто Орїх тот не вылущить,
Кралёвство моє, мої палаты
Такой до тыждня опустить.

А міністрове стовпами стали,
Єден прорік лем так стиха:
Величність Ваша – Вы выдумали
Три грошы? Плётка велика.

Краль сі очами зміряв міністрів:
Гаданка вам є задана!
Лем тот з вас буде по моїм боці,
Хто ю одгадать до рана.

Бідкали вшыткы: З трэх грошів жыти?
Ани про Бога жывого.
То не можеме мы похопити,
Подьме до нёго самого.

Ночами ходили ся выпрошати,
Нашли ай хлопа шанець копати.
Великы дары му к ногам клали,
Зачали при нїм гірко плакати...

Хлоп выняв з кешені дукатик златый,
Што на нїм краль був выобразеный.
Подумав: Вера, не мам ся чого бояти,
Таємство грошів можу зрадити.

Міністры надраном поприбігали,

Вшиты до кралёвской
палаты,
Бо были певно пересвідчены,
Же можуть надале у краля
зістати.

А краль не вірить очам і
слуху:
Тот честный хлопак ня
скламав?!
Не може быти, – коні до скоку,
До шанцю кочіш поганяв.

Хлоп в шанцю копав
колчаком,
Честно привитав краля.
Зажыв в животі я вшеліяке,

Але у тобі-м ся скламав.
Лем тогды я тайну вашу
прозрадив
Дома над властным порогом,
Як ем Ваш образ на очі збачів –

Присягам, як перед самым
Богом.

Мій образ, гвариш? У твоім
домі?!
Нігда-м го там не завісив.
Подав хлоп дукат златый
кралёви,
Тот вера вшитко похопив.

Богу за того мож дяковати,
Стане ся краль тїшыти,
Тобі не шанцы патрить
копати –
Но по мой правіці быти.

Пришов міністром він у
палату
І робить чесно, од души,
Але памятає каждую минуту –
Працу на шанцю – за три
грошы.

*(Меланія Германова: Жыво́т –
то́ театр, Пряшів: Академія
русиньской културы в СР,
2021, с. 61– 66)*

Гелена ГІЦОВА- МІЦОВЧІНОВА

Молитва матери

Од маленька в сердці
якусь тайность ношу,
што од Всевышнёго
у молитві прошу.

Няй учує нянько
і ласкава мати,
помож, Боже,
род русиньский
словом прославляти.

Помож дітём по своєму
все ся помолити
а у церьви родным словом
Бога все хвалити.

Не раз перед спанём
просять ся діточкы:
Ці ся нам все
рано, вечур
помолити
прязно треба,
ці може
не треба?

Але на їх вопрос
одповіла бабка:
Молитва –
не доджу

капка,
што із неба,
з синёй
хмаркы
на земліцю
часом капкать.

Із молитвов
про каждого
выпрошена
по смерти
дражочка
до неба.

Зато ся нам
рано, вечур
Отче наш,
Богородіце
помолити
треба.

Хочу із молитвов
новый день почати
а з Божов мілостёв
по світі крачати.

Заклічу на поміч
все і ангелика,
усердна молитва
поміч превелика.

Што із Духом Святым
прилетить під стріху,

бо у слові Божім
глядам все потїху.

Выслухай все, Боже,
просьбу материну,
хрань до конца світа
русиньску родину.

Од людей Отче наш,
ту молитву мілу,
няй в храмі співають
Господи помілуй.

Хотіла бы-м попросити
днесь Божого Сына,
бы поблагословив
родину Русина.

Ненадарьмо
Тобі, Отче,
наймілшы́й гварю,
няй ся шырять
в цілім світі
материньскы
златы слова,
што світять
в букварю.

*(Гелена Гіцова-Міцовчінова:
Поклад русиньской матери,
Пряшів: АРК в СР, с. 47– 49)*

Мгр. Петро МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм

Медайлу президента Словацькой републіки дістала і перша дама русиньской співанкы – МАРЬКА МАЧОШКОВА

Президентка Словацькой републіки уділила в неділю, 8. мая 2022-го року, в будові Словацькой філгармонії в Братіславі державны нагороды 25-ём особностям сполоченьского, культурного і шпортового жывота. Шість з того in memoriam.

Державны нагороды были уділёваны з нагоды 29-ой рочніці выникнутя Словацькой републіки, но а того року не могла церемонія проходити в януаровім терміні з причіны пандемічної ситуації. Меджі оціненыма особностями є і **Марія Мачошкова**, перша дама русиньской народной співанкы. Президентка нашу **Марьку Мачошкову** оцінила Медайлов президента Словацькой републіки за вызначны заслугы о розвиток Словацькой републіки в области культуры.

Марька Мачошкова

Марія Мачошкова ся народила 30. марца 1940 в русиньскім селі Потічкы, в окресі Стропків. Належить ку найвызначнішым особностям культурного жывота Русинів на Словакії. Нихто їй не повість іншак, як Марька. Выростала в нелегкых войнових і повойнових роках. Любов ку співу чула уж од дїтинства, і то, як споминать, вдяка своїй мамі, котра мала красны голос. Пак ей талант підхопили в школі. Як молоде дівча в році 1956 по конкурзї наступила до новооснованого Піддукляньского українського народного ансамблю (днесь Піддукляньскый умелецькый людовый субор), котрый був тогды балетом і оперетов Українського національного театра (днесь русиньскый Театер Александра Духновіча). **В ансамблю одспівала 42 роки.**

З тым умелецькым тілесом перешла часть світа, абсолвовала стовкы выступлїнь. Ёй спів, ей презентацію русиньского фолклору могла публіка відіти на сценах од Тунісу через Голандію, Данію, Німецько аж по Споены штаты Америки, Канаду і бывшый Советський союз. **У році 1985 дістала титул Залужений умелець.** Зробила велике множество награвок, включно профіловых альбумів, сполупрацовала і з іншыма тілесами, наприклад, з Бырняньскым радіовым оркестром народных інштрументів – BROLN. Хоць ся стала успішнов і знамов співачков, Марька Мачошкова цілый жывот зіс-

тала скромным і покорным, а главно добрым чоловіком. При споминах на своє дїтинство бісїдує, же біда і їджія з одной мискы ведно із сородинцями ей виховали ку скромности і сполуналежности. Потїшуючїм фактом є, же у Марькы Мачошковой вік не грає жадну роль. Активна є доднесь, мож ей відіти на розлічных культурных подїях, фестивалах, де все потїшить публіку. Хоць остатні два роки таким акціям барз не жычили, уж тепер рихтує Марька Мачошкова концерты, котры ся мали зреалізувати іщі перед двома роками ку ей жывотному юбілею.

Медайла президента Словацькой републіки

Медайла Людовіта Штура II. ступня, яку Марька дістала, є єднов із державных нагород Словацькой републіки. Удїлює ся обчанам Словацькой републіки, котры ся вызначно заслужыли о ряджїня і справованя державы, о розвиток в области обраны і безпечности Словацькой републіки, господарства Словацькой републіки, теріторіальной самосправы, науки і технікы, культуры, уменя, шпорту і в соціалній области або за вызначне шырїня доброго мена Словацькой републіки. Належить і тым, котры з насаджїнем властного жывота ся заслужыли о вратованя людського жывота або вратованя значных матеріалных цїнностей. Вынятково ся удїлює і обчанам іншых держав.

Ювілей МИРОСЛАВЫ ХОМЯК, учителькы і авторкы лемківской граматикы

То перша повоєнна учителька лемківского языка, але і спілаторка першой повоєнної граматикы. 24. марця сполнило ся 80 років од народжыня Мирославы Хомяк, першой повоєнної учителькы лемківского языка.

То окрема інчогэ долголітня педагог і культурна діячка, а предовшыткым особа, котра як єдна з першых по 1989 р. ангажувала ся в роботы, маючы на цілі кодифікацію лемківского стандарту русиньского языка.

Лемківській почула іщы дома

Мирослава Хомяк пришла на світ 24. марця 1942 р. в Устю Рускым, одкале як п'ятрічна дітина была в 1947 р. насильно выгнана ведно з родином на західні землі повоєнної Польщы.

До рідного села змогла вернути в 1972 р., де прожыват доднес. Скінчыла російську філологію і протягом такой 40 років выкладала тот язык в середній школі. Професійне знаня східньославянського языка дало їй можність дослїджати їй рідный – лемківській.

Коли в Польщы была основана перша повыселенча лемківска організація – Стоваришыня Лемків (квітень/апріль 1989 р.), Мирослава Хомяк была єдном з делегаток на I Конгрес організації, а дальше выбрана як член Головного Заряду. Ведно з тым взяла активну участ при першых роботах кодифікації лемківского варіанту русиньского языка.

В «Бесіді» з 1990 рока (ч. 3-4/4-5), яка была посвячена реляції з I Конгресу Стоваришыня Лемків, в біограмі нововыбраних членів заряду, про М. Хомяк чытаме м.ін., же є то «[...] автор першой части лемківской граматикы (в машынописі), II част в тракті писаня». Мирослава Хомяк єст єдном і з тых осіб, які в 1991 році реактивували горлицке Общество Руска Бурса.

Учителька. Першы кодифікації

З періодом по системовій трансформації вяже ся дальша цінна діяльність Мирославы Хомяк. Коли Міністерство Освіты Польской Республікы дозволило основати пункты вчыня лемківского языка в школах (1991 р.), была як раз першым повоєнним учительом лемківского языка (фактично Лемкы такой через піл столітя были позбалены системового вчыня в

школах). Хомяк початково выкладала лемківській в основній школі в Устю Рускым і Кунковій, пак в гімназії в Устю Рускым. Од 2000 р. вчыла лемківского языка в I Загальноосвітнім Ліцею ім. М. Кромера в Горлицях.

Реали вчыня початково были тяжкы. Зачала рыхтувати найперше сондажовы дидактичны матеріялы, які пізнійше были основом до выдання офіційных підручників (выдавала їх во спілпраці зо Стоваришыньом Лемків).

Мирослава Хомяк написала пару підручників для молодшых клас, в тым чыслі лемківскы букварі (1992-93, 1996 рр.), чытанкы (1993, 1995 рр.), словникы (1992, 1996-97 рр.), та граматіку – «Лемківска граматыка для діти» – в 1992 р.

Значучым успіхом было выдання в 2000 р. при спілпраці з польскым вченым, проф. Генриком Фонтаньскым, першой повоєнної лемківской граматикы – «Граматыка лемківского языка», яка стала ся єдном з основ сучасного стандарту русиньского літературного языка.

Основы для молодшых

Через roky своей діяльності была організаторком та активном участничком семінарів для учителів лемківского языка. Мирослава Хомяк являт ся авторком вельох книжок при-

свячених методиці вчыня лемківського языка, котрых лем деякы приміры можете видіти горі (в пізнійших роках зрыхтувала пару публикацій ведно з Фондаціём Спераня Лемківской Меншыны «Рутеніка»).

За свою роботу была нагороджена польском державом медальом Комісії Національной Едукації і Золотым Крестом Заслуги. Єст лавреатком престижной Премії ім. Кірила і Методия признаной Світовым Конгресом Русинів і Фондаціём Штефана Чепы. В 2012 р. лемківске середовиско в Польщы подякувало Мирославі Хомяк за ей значучы осягніня признаньом

Нагороди ім. Никыфора (Епифана Дровняка), яка єст схвалена Капітулом Стоваришыньом Лемків.

Підручники Мирославы Хомяк дотепер хоснуют ученикы і матуристы лемківського языка. З методичных публікацій корыстають учителя. Книжки тоты сут головным джерелом знаня основ рідного языка молодых Лемків.

На многы і благаы літа!

(Публікуєме в оригіналі – лемківскім варіанті русиньского языка.)

Катерина ПОТАПЕНКО, Київске общество болгарьской культуры «Родолубіє»

Юрій Венелін-Гуца ся заміряв главно на возроджіня болгарьского народа

Юрій Венелін (Юрій Венелинь-Гуца, праве мено і призвиско Георгій Гуца) нар. 22. 4. 1802 у Великій Тібаві Свалявского раёну у тогдышнім Угорьскім кралёвстві, тепер на території України. Вмер передчасно (7. 4. 1839) у віці 37 років в абсолютнім зубожіню у Москві тогдышній Російской імперії, тепер на території Російській федерації. Быв карпаторуського походжіня і став знамым як історік-славіста, етнограф і філолог. Найвекшу память по собі охабив в сердцах болгарьского народа, який го чествує мало не на уровни з великыма славянськыма просвітителыма Кірілом і Мефодієм.

Георгій Гуца ся народив в родині підкарпатського священика, штудовав в Ужгородській духовній семінарії, на Філософичній факулті Львівской універзیتی, де наступив тайно – під призвиском Венелін, наслідно в Московській медичній академії. Таксамо слухав лекції на малярських високих школах. Робив у Московскім воєнськім шпыталю. Быв членом Общества історії і старожытностей російських при Московській універзیتی. Быв бадателём історії Булгарів і Даків.

часі, коли в московських новинках писали, же «задунайскы Булгары вже зникли», тотя публікація была skutочным одгалінём. Книжка є свойскым приголошінём ся ід своїм народным правам, она заінтересовала болгарьску інтелігенцію, пробудила патріотичны чутя і вызывала до народных актівіт.

Окреме важне значіння мав вплив книжки Ю. Венеліна на членів болгарьской емігрантської колонії в Одесі, главні на обходника Василя Априлова, який спочатку

быв прихыленцём грецькой освіти. Але книжка го «заділа» і «заінтересовала до занять».

Ведно із своїм співотчизником Н. Палаузовом Априлов у р. 1933 вирішує отворити на отчизні школу з навчанём родным – болгарьськым языком. То давало можность Булгарам быти незалежныма од грецьких школ.

Із заміром глубшого познання історії болгарьского народа Петербурьска академія наук успокоїла желаня Венеліна і дала му можность зреалізувати наукову експедицію до той кра-

Спознавши ся іщі в р. 1823 в Кішіневі з болгарьскыма емігрантамы, які охабили свою країну про великій тиск османьского ярма, Ю. Венелін здобыв сімпатії і почливість ку ним і тот інтерес му зістав до конца жывота. Своєв книжков **Стародавны і сучасны Булгары...** (1829 р.) він пересвідчиво доказав споєность языків і культур російского і болгарьского народа, але притім потверджовав право Булгарів мати належне місце в родині славянській. У тім

їны. На концю 1831-го року ся вернув назад до Москвы. На основі зобранных матеріалів АН выдала **Влахо-булгарьскы або дако-славянськы грамоты, зобраны і пояснены Ю. Венеліном**. Автор написав і **граматіку булгарьского языка**, яка, на жаль, не увідила світ. Булгарьскы патріоты ся намагають помагати му в далшых баданях, зберають про нього рукописы, пісні, грамоты ітд. Підпорований нима, Ю. Венелін выдав в році 1837 брожуру **Характер народных пісень у Славянів задунайских**, а о рік – книжку **Зародок новой булгарьской літературы**. Часть ёго работ **о історії Булгарів** выдали аж по ёго смерти.

Своєв великов любовлєв до булгарьского народа, неунавнов роботов, яка го барз змучіла в условіях тяжких матеріалних недостатків, одданостєв ділу, славетный сын Підкарпатя Юрій Венелін-Гуца заслужыв собі, жебы і по 220-єх роках не забыли ёго мєно спомянути вдячным словом і на Україні, і в Булгарії. Съме пересвідчєны, же живы квіткы в тоты дні прикрашають ёго памятник у родній Тібаві (2018), памятну таблу в Сваляві (2018), як і памятник в містї Габрово, яке в тоты давны часы положило основи розвитку новой освіти в Булгарії.

*Здрой: **Новини Закарпаття**. Переклад з українського языка, управа і актуалізація: **А. З.***

Doc. PhDr. Anna PLÍŠKOVÁ, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Centrum jazykov a kultúr národnostných menšín, Ústav rusínskeho jazyka a kultúry

ŠTUDUJ RUSÍNSKY JAZYK A ZÍSKAJ 5-ROČNÉ ŠTIPENDIUM

**Prešovská univerzita prijíma prihlášky na štúdium aj
v 2. kole – od 1. 6. do 15. 8. 2022**

Na Slovensku existuje jediná univerzita, ktorá ponúka možnosť štúdia jazykov, literatúry a kultúry troch najväčších národnostných menšín – **maďarskej, rómskej a rusínskej**. Je to **Prešovská univerzita v Prešove**, ktorá má vybudované inštitucionálne, personálne aj technické zázemie pre takúto prácu, a to v rámci **Centra jazykov a kultúr národnostných menšín PU** (<https://www.unipo.sk/cjknm>), súčasťou ktorého je **Ústav maďarského jazyka a kultúry, Ústav rómskych štúdií a Ústav rusínskeho jazyka a kultúry (ÚRJK)**.

Vzdelávacia činnosť ÚRJK je prioritne zameraná na realizáciu akreditovaných vysokoškolských študijných programov (ŠP): **bakalárskeho a magisterského ŠP Učiteľstvo rusínskeho jazyka a literatúry (v**

kombinácii) a doktorandského ŠP Slavistika – rusínsky jazyk a literatúra, ktorý je možné študovať jedine na Prešovskej univerzite a nikde inde vo svete. V akademickom roku 2022/23 Prešovská univerzita ponúka štúdium rusínskeho jazyka a literatúry v bakalárskom aj magisterskom stupni **v kombinácii so 17 inými študijnými programami** v spolupráci s jednotlivými fakultami PU (<https://www.unipo.sk/cjknm/hlavne-sekcie/domov/studium/>).

ÚRJK teda participuje na výchove a vzdelávaní najmä budúcich **učiteľov základných a stredných škôl**, avšak štruktúra a obsahová náplň jeho študijných programov absolventom umožňuje získať schopnosti a kompetencie pracovať nielen v školstve, ale aj **v kultúrno-spoločenskej sfére**, napr. ako edito-

ri, redaktori, jazykoví redaktori, korektori. Absolventi s umeleckými vlohami sa môžu uplatniť aj v **divadelnej sfére**. Štúdium doktorandského ŠP študentov pripraví na prácu **vedeckovýskumného pracovníka**, ktorý nájde uplatnenie v rámci **vysokého školstva, múzejníctva, štátnej správy** a pod.

Od začiatku svojej existencie (2008) ÚRJK sa pravidelne prezentuje aj navonok. Organizuje prezentačné akcie pod názvom **Deň otvorených dverí**, ktoré sú určené študentom stredných škôl a potenciálnym záujemcom o vysokoškolské štúdium rusínskeho jazyka, a zapája sa do podobných prezentačných akcií iných subjektov. Od roku 2009 organizuje svoj dlhodobý projekt **Vedecký seminár karpatorusínistiky** za účasti domácich i zahraničných vedcov; od roku 2010 každoročne realizuje unikátny vzdelávací projekt – **3-týždňovú Medzinárodnú letnú školu rusínskeho jazyka a kultúry *Studium Carpatho-Ruthenorum***, výučbu na ktorej sa realizuje medzinárodný tím profesorov paralelne v rusínskom a anglickom jazyku. Na 10 ročníkoch projektu sa doteraz zúčastnilo vyše 260 študentov z 15 štátov Európy, Ameriky a Ázie (<https://www.unipo.sk/cjknm/hlavne-sekcie/urjk/l/>).

ÚRJK PU na báze bilaterálnych dohôd **spolupracuje s domácimi a zahraničnými akademickými pracoviskami podobného zamerania** (Poľsko, Srbsko, Maďarsko, Kanada, USA, Nemecko a pod.), ako aj s rusínskymi národnostnými, kultúrno-osvetovými a

vzdelávacími inštitúciami. Poznatky získane na základe tejto spolupráce integruje do svojich študijných programov a študijných plánov. Pre podporu svojej činnosti ÚRJK získava granty od domácich a zahraničných sponzorov, fondov, nadácií, spolkov a pod. Pre odborný rast svojich pracovníkov a študentov ÚRJK zabezpečuje stáže a študijné pobyty na akademických a odborných pracoviskách na Slovensku aj v zahraničí. V súčasnosti študenti ÚRJK môžu absolvovať študijné pobyty a stáže najmä prostredníctvom grantovej schémy **Erasmus+** na partnerských univerzitách v Európe, alebo stáže v zahraničných partnerských kultúrno-spoločenských a vzdelávacích inštitúciách.

Výnimočnou motiváciou pre študentov ŠP Učiteľstvo rusínskeho jazyka a literatúry od akademického roku 2022/23 bude možnosť získať na svoje štúdium až 5-ročné štipendium zo zahraničných zdrojov, súhrnne 7500 €. Je to jedinečná príležitosť najmä pre študentov zo Slovenska, ktorá v značnej miere odbremení rodičov študentov od nákladov nevyhnutných na vysokoškolské štúdium. Veríme, že študenti zo severovýchodných regiónov Slovenska, kde koncentrovane žijú Rusíni, túto príležitosť patrične využijú a rozhodnú sa pre štúdium rusínskeho jazyka a literatúry na Prešovskej univerzite, ktorá od **1. júna 2022 otvára 2. kolo prijímania prihlášok** na štúdium. Milí stredoškoláci, neváhajte teda a prihláste sa na štúdium.

60-рочный юбілант, директор Театра Александра Духновіча в Пряшові – МАРІАН МАРКО

Маріан Марко нар. ся 11. 4. 1962 у Меджілабірцях, але походить із Полаты, русиньского села на северовыході Словачії, недалеко польских границь. Быв герцем а в послідніх роках є директором Театра Александра Духновіча (ТАД) в Пряшові.

По матурі на Гімназії у Меджілабірцях продовжовали ёго штудії на Стройницькій факулті в Кошіцях. Свої умелецькы способности проявляв в аматерьскім драматічнім колективі *Думка* а окремо того і гров на саксофон, котрого тоны ся часто несли по ходбах Штудентьского домова кпт. Налепкы на ул. Ферка Урбанка в Кошіцях. По двох роках вирішив охабити штудії строярства і наступив до Театра Александра Духновіча в Пряшові (ТАД). Такой дістає меншу роль в серіалі „*Vlak detstva a nádeje*“ (1985) і роль Адолфа Добрянського у режії Карла Горакка. В слідуючих роках успішно абсолвує штудії герецтва в Інституті Карпенка Карого у Києві. По приході із штудій ся натривало удомашнив на сцені ТАД. Із множества ёго сценічных ролей спомяньме холем роль Меррезка у песі **Млин щастя**, дале наслідовали ролі: Калімако у грі **Мандрагора**, Фігаро у песі „*Barbier zo Sevilly*“, Старіков у грі **Женитва**, бача Ондрей у грі **Бачова жена** ці Лаборець у песі **Стріберный потічок**. Затля найвекшый простор дістав у ролі Горбу в епізоді Розбійник зо серіалу „*Četnícke humoresky*“ (1997). Малы ролі дістали в тім серіалі і далшы герці ТАД, якы там бісідовали по русиньскы як люде з Підкарпатьской Руси. Не треба забыти і на ёго ролі „*výtržník*“ у філмі **Фрагменты з маломіста** (2000) режисера Петра Мікуліка, хатарь у філмі **Музыка** (2007) режисера Юрая Нвоты і мафіан у філмі „*Návrat bocianov*“ (2007) режисера Мартіна Репку. Маріан Марко повторно брав участь у проектах Матуша Ольгы. Спомяньме холем серіал комедіалных пригод зо жывота наших предків „*Popaterce na nas*“, вытвореный на основі предлогы шарішского фолклорісты Яна Лазорика, котрый був награтый у кошіцькім штудію Словацького радія. Од року 1999 го уж лем рідко видно на сцені театра, але часто го мож стрітити при розлічных подіях як неунавного директора – репрезентанта Театра А. Духновіча в Пряшові.

Здрой: [ČSFD.cz](http://CSFD.cz),
переклад із словацького языка: А. З.

• Томаш Тенфер і Маріан Марко у філмовім серіалі „*Četnícke humoresky*“.

Ку многым гратулантам з нагоды округлого юбілея Маріана Марка припоюють ся і членове Обчаньского здружіння Акладемія русиньской культуры в СР.

Мгр. Петро МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм.

У функції русинського говорцю в мадярськiм парламенті продовжує ВІРА ГІРІЦ

3-го априля 2022-го року проходили в Мадярьску парламентны вольбы. Віктор Орбан із своєв партієв знова выграв і буде складати свій четвертый владный кабінет. Русинів дале буде заступляти Віра Гіріц (на фото).

Орбанів блок з христiанськыма демократами Fidesz-KDNP здобув 53,09 процент голосів і далеко за собов зохабив опозічну коаліцію Egységben Magyarországért (В єдности за Мадярьско), котра была поскладана із шестех опозічных партій, і ей лідром і кандідатом на премера був Петер Маркі-Зай. Опозічна коаліція наконець здобыла лем 35 процент голосів.

Про вступ до парламенту потребне кворум іщі перекрочів рух Mi Hazánk (Наша отцюзна), што є тверде ултраправіцєве ядро, яке ся одділило од руху Jobbik. Тот подля політілогів одышов од крайной правіці і в тых вольбах був у блоку демократічной опозічной коаліціі.

Выберали ся і представителі меншын

Мадярьскы парламентны вольбы суть звязаны і з выбранєм представителів меншын. У змішаній сістемі выборов до Земского сейму мають меншыны право выбрати собі свого посланця або говорцю. Залежить од того, кілько знають доведна позберати голосів.

Єдиный посланецькый мандат за меншыны здобыло Вседержане німецьке самосправованя в Мадярьску. Остатніх дванадцять меншын собі выбрало лем свого говорцю, включно Русинів. Говорця не може голосовати в парламенті, але іншак бере участь на парламентім животі, в народностнім парламентнім комітеті і голосує.

За Русинів предклядало кандідачный список Вседержавне русинське самосправованя. Список мав десять кандідатів і вела го **Віра Гіріц. Тота і по тых вольбах продовжує у функціі парламентного говорцю за русиньску меншыну.**

Про родачку із Ужгорода, котра в Марярьску жыє од 1978-го року, так зачінать третій функчний період. На тій функціі была і в роках 2014 – 2018 і 2018 – 2022. Передтым была довгы roky і председкынєв Вседержавного русинського самосправованя.

Важнов задачов буде списованя

Віра Гіріц брала на концю марца участь і в програмі каналу Duna TV, де ся представлєвали меншыновы кандідаты. За даныма, котры мала Гіріц ку діспозіціі, **русинська народностна меншына в Мадярьску была подля кількости тых, котры ся приголосили голосовати в меншынових вольбах, і тым ся зрekli голосованя на політічны партії, на четвертім місці.**

„Вседержавне русинське самосправованя і посланець мають важну задачу – сохрانیня грекокатолицькых традицій, укріпління общінов силы розвоая віруючих, котры суть основами уратованя нашої ідентічности,“ повіла в телевізії Гіріц.

Далше ключовым є подля Гіріц сохрانیня материнського языка. **З ініціативы і з підпоров посланця, в тім припаді говорцю, подля Гіріц продовжує процес кодифікації мадярь-**

скої варіанти русинського літературного язика.

„Науковы сполупрацовници Научного інституту Антонія Годинки в остатнім часі опублікували русинський граматичный кодекс, русинсько-мадярський і мадярсько-русинський словарь терміну-технікусів, і словарь русинських топонімів,“ повіла.

Найважнішим вопросом подля Віры Гіріц

буде в новім парламентнім ціклі приготувати списованя жителів, котре было в Мадярьску перенесене із 2021-го року, далше розвиток інфраструктуры діяня інституцій і медій, проглубліня сполупрацы із обчаньскыма здружіннями, але і залучіння молодежи до сполоченьского жывота ці проглубліня капчань із заграничныма Русинами.

Проф. Др. Іван ПОП, др. н., Хеб, Чесько

Вызнамный русинський маляр і педагог ЕРНЕСТ КОНТРАТОВІЧ – 110 років од народжіння

Ернест Контратовіч нар. 17. 5. 1912 у Калній Розтоці бывшего Угорьского кралёвства, днес на території Словакії, умер 23. 12. 2009 в Ужгороді на Україні. Быв вытварным умелцём і педагогом на Підкарпатьській Руси.

Навчаючі ся в Ужгородській грекокатолицькій учительській семінарії (1928 – 1932), Е. Контратовіч навщівлёвав Верейну школу малёваня, організовану Й. Бокшаєм і А. Ерделі. По скончіню навчання Е. Контратовіч робив як учитель у початкових школах дакількох русинських сел (Великий Березный, Сухый, Ужок), од року 1938 брав участь на малярських выставках.

Е. Контратовіч продовжовав у традиціях Підкарпатьской школы малёваня, вытворив при тім свій властный штіл – варіанту експресіонізму. На полотнах *Свячіня воды* (1938), *Смутны мелодії* (1940), *Ведуть арештованых* (1943) малярь зобразив драматичны епізоды зо жывота Русинів почас 2. світовой войны. Вытворив і серії *Карпатьскы мадонны* (1939 – 1972) і *Жыдівскы цінтерї*. В періоді комуністичной влады на Підкарпатю по році 1945 Е. Контратовіч ся дав до позиції позорувателя, котрый жыє у світі фантазії, што му давало можность уникати тиску нанученого советьсков владов соціалістичного реалізму, який запановав у вшитких жанрах уменя на Підкарпатьській Руси (Закарпатю). В тім часі він продовжовав зображовати закутины карпатьской країны лем у ёго приватній експресіоністичній манері і малёвати жанровы сценкы з традичного русинського жывота, зіставаючі так єдным із послідніх представителів Підкарпатьской школы малёваня.

Література: Валентина Мартиненко, *Ернест Контратович* (Київ, 1973); Степан Гапак, „Ернест Контратович – співець життя і долі селян“, *Дукля*, XXX, 5 (Пряшів, 1982), с. 56-60.

Здрой: „*Енциклопедія історії та культури карпатських русинів*“ *зоставителів П. Р. Магочія і І. Попа, Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2010, с. 359, переклад із українського язика: А. З.*

Недожытый 90-рочный юбілей поетки ЛЮБКИ СЕГЕДІ-ФАЛЦ

Недавно сьме собі припомянули недожытый юбілей – 90 років од народжіння єдной із най-вызначнішых русиньскых діятелёк у рамках днешнёй Хорватії, котра была нашов добров поетков і учительков. На початку 2000-их років основала русиньску організацію в Хорватії.

Бісіда є о Любці Сегеді-Фалц, котра одышла до вічності перед штирёма роками, точно на свій день народжіння.

Русиньска писателька

Народила ся Любка Фалц, за слободна Сегеді, 10-го апріля 1932-го року у Петровцях, в тогдышній Югославії, днесь Хорватія. В родных Петровцях выходила штири класы основной школы, штири класы гімназії і малу матуру абсолвовала у Вуковарі, і пак штудовала на учительській школі в Осієку.

Професієв учителькы, котру выштудовала, занимала ся цілый свій професіональний жывот. Учительёвала в Міклушевцях, родных Петровцях і довгы roky в Дреновцях, одкыль і пішла на пенсію.

Любка Сегеді-Фалц од молодости мала любов ку літературі. Одышла як єденадцятьрочна з родного села, но свою любов, котру собі одтыль однесла, перемінила до стихів.

Писати властны творы зачала іщі на середній школі, а перший стих під назвов *Квитки у полю* публіковала у 1954-ім році в русиньскім часописі *Шветлосц*. Ёй творы ся далше обявляли і у вуковарьскім выданю *Нова думка* ці в народных календарях, котры Русины на нижній земли выдавають.

Перший зборник поезії Любки Сегеді-Фалц вышов аж омного пізніше. Мав назву *Подоба з далека і з друку* вышов в році 1975. Другый зборник стихів выдала в році 1999 і мав назву *Класки*. Перед смертёв мала до друку порихтовану і третій поетичный зборник, якому дала назву *Шерцо на червеном партку*. Но не дожыла ся ёго выдання.

Хоць на своїм конті не мала много властных книжок, но друком їй вышло понад 250 стихів. Ёй поезія нашла ся у веце антологічных выданнях, меджі котрыма мож спомянути *Антологія поезії* з року 1963, *Булке са усана* з року 1977, *Антологія рускей поезії* з року 1984 ці *Русиньскый ренесанс* із 2008-го року.

Любка Сегеді-Фалц была і лавреатков Премії Александра Духновіча за русиньску літературу. Титул лавреата і нагороду дістала у 2006-ім році в Криніці, почас 4-го Бенале русиньской/лемківской культуры. Премія їй была уділена якраз за другый зборник з назвов *Класки*.

Активна діятелька

Кедь бісідуюме о Любці Сегеді-Фалц, треба підкреслити, же ціле своє жытя была активнов женов. В молодости была єднов із основателів культурного общества школярів під назвов *Пасарйтов* у Петровцях. Общество дістало назву на ёй пропозицію.

Пізніше была і членом Общества сримских писателів. В 1990-ых роках у Вінковцях коло культурного дому вела співацьку секцію. **На літніх школах в тім часі учіла русиньскый язык.** Позберала і редаговала антологію під назвов *Поезия и проза Русинох и Українцох у Горватскей*.

По 1989-ім році пришов новый русиньскый возродный процес, але в тім самім часі зачала ся ділити і тогдышня Югославія на окремы державы. Русины на нижній земли нашли ся у двох державах – в Сербії і в Хорватії. Русинам в Хорватії было треба мати властну організацію. І при тім была Любка Сегеді-Фалц.

8-го юна 2003-го року в Петровцях одбыло ся основаюче засідання організації, котра дістала назву „*Руснак*“ *Дружтво Руснацох у Републики Горватскей*.

Основателями были три жены: Любка Сегеді-Фалц, Нада Баїч і Наталія Гнатко. Сегеді-Фалц ся стала першов председкынёв той організації, котра была офіціально зареєстрована 23-го юна того самого року. Пак была в далшых роках честнов председкынёв. Таксамо пак за Хорватію была і першов представительков у Світовій радї Русинів, кедьже Русины в Хорватії вступила і до Світового конгресу Русинів.

Поетка, учителька, котра мала велику по-чливість ку нашій културі, была і членков Дружства за русиньскый язык і літературу в Новім Саді, а таксамо і членков Світової акаде-

міі русиньской културы з центром у Торонті.

Вмерла Любка Сегеді-Фалц 10-го апріля 2018-го року у Вінковцях, похована была 12-го апріля в родных Петровцях.

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., Інштiтут русиньского языка і културы Центра языків і култур народностных меншын Пряшівской універзiты в Пряшові, Словакія

Русины у Сербії перед списованём жытелїв (Професор МИХАЙЛО ФЕЙСА у Пряшові)

На тыжднёве перебуваня в рамках програму Еразмус+ припутовав 18. фебруара 2022 до Пряшова професор Михайло Фейса із Сербії. Професор Фейса читать лекції із морфології і лексікології русиньского языка на Одділїню русиністики Філозофіч-ной факулты Універзiты в Новім Саді. Є то мiморядно продуктивный науковець, є автором понад 300 научных статей, выдал 22 книжки научного і научно-одборного характеру, далшы три чекають на выданя, меджі нима ай новы правила правопису з ортографічным словником, котры приправив ведно з лiнгвістков Геленов Медеші *(позн. ред.: меджітым правила уж вышли і Руськім Керестурі і в Новім Саді была їх про-моція).*

Програм Еразмус+ окрема перебуваня на конкретній універзiтi дає можности навщiвити розлічны мiста і інштiтуцiї, котры про высокошкольского учителя – науковця суть важны в контексті ёго бадань, респ. дають можность на надвязаня сполупрацы при далшых проектах. З тым замiром професор Фейса навщiвив Музей русиньской културы у Пряшові і школу з навчалным языком русиньским у Кленовій, окр. Снина. На Пряшiвскiй універзiтi – Інштiтуті русиньского языка і културы прочітав доведна пять лекцiй. В понедiлiк – 21. фебруара то была лекцiя **Деклінацiї назывників в бачваньско-сримскiм і словацкiм варіантi русиньского языка**, в котрiй про студентів было найiнтереснiше, же деклінацiї в бачваньско-сримскiм варіантi суть основаны на родовiм прiнцiпi, што значiть, же еднотливы декліначны взоры копірують три роды – мужскiй, женскiй і середнiй, так як то є в словацкiм языку. Про тых, котры ся войводиньским варіантом русиньского языка занимають подрбнiше то не є ніч нового, бо є давно знамым фактом, же тот варіант є кодiфiкований на основi передовшыткым земплiньского дiалекту (котрый належить iд западным славянським дiалектам і є дiалектом словацкого языка). Напротiв того, деклінацiї в русиньскiм языку на Словакiї суть выставляны подля моделу выходных славянських языків

(конкретно украиньского языка) – то значiть, же в єднiй деклінацiї ся стрiчають ай два роды. А што мають, тоды, бачваньско-сримскiй варіант з русиньским на Словакiї сполочного? Передовшыткым графiчну сiстему – азбуку, а таксамо значну часть лексiкы, што документує iх територiалне походжiня (предкове тых Русинів одходили з Австро -Угорьской монархiї – з єй северных частей („з Горнiцi“) на тзв. „Дiлнякы“ з областей коло Михаловець і Требишова, де ся стрiчать русиньске жытельство із выходословацкым і є лем природне, же меджі нима фунговала языкова iнтерференцiя. Друга лекцiя, прочітана таксамо в понедiлiк – в пообiднiм часі з назвов **Исторiчний контекст приходу Русинів до Сербії і iх розвой по сучасность** увела притомных до исторiї приходу бачваньско-сримских Русинів концём 18. стороча на територiї в околiцi Нового Саду, де заложыли своi властны села: Руськiй Керестур і Коцур, значна часть Русинів ся пiзнiше усадила в Новім Саді. Пiдкреслив факт, же права народностной меншыны были Русинам на тых територiях признаны в році 1919, позад vznikу Кралiвства Сербiв, Хорватiв і Словенiв (по розпадi Австро-Угорьской монархiї). В тiм часі Русины были єдинов признанов народностнов меншынов із вшыткыма правами, враховано iнштiтуцiонального забезпечiня. Пiзнiше – по скончiню Другой свiтової войны в році 1945

тота територія є знама під назвов Федеративна народна республіка Югославія. Русини в Югославії ся ай надале мали можность континуално розвивати в часі, коли в далшых країнах тзв. Советського блоку народности Русин не было, Русини были офіціално выголошены за Українців¹. Но ситуація бачваньско-сримських Русинів ся згіршыла, кедь зачала в 90-тых роках война і наслідный розпад Югославії. Наслідком войны дішло к недобрій соціално-економічній ситуації, выселёваню (главні за роботом), і так ся чісло Русинів уже в двох державах – Сербії і Хорватії поступно знижовало. Наперек тому, комуніта Русинів в Сербії, котрых є коло 15 тисяч, має і днесь гарантованы свої народностны права (враховано прав языковых), як і інституціоналне забезпечія. Позітівным є ай факт, же в Сербії – части Войводина ся утримала (наперек значно зниженому чіслу студентів) єдина русиньска гімназія на світі.

У віторок – 22. фебруара ся в Бібліотеці карпаторусиністики зышли студенти нелем з Інштитуту русиньского языка і културы, але ай з інших факулт і інштитутів Пряшівской універ-

зіты, жебы ся дізнали о жывоті Русинів в Сербії в сучасности. Лекція **Русиньска меншына у Войводині: язык, култура, реалії** дала одповіді на многы вопросы, звязаны з фунгованём культурно-сполоченьского жывоота Русинів в Сербії.

На тоту лекцію надвязовала лекція у середу: **Културно-освітні організації в Сербії, структура фінанцованя меншыны. Русини в Сербскім парламенті.**

Професор Фейса приближыв роботу організації, котры діють в сучасности в рамках народностного контексту Русинів. Доднесь фунгує і розвивать свої активіты найстарша організація „Руска матка“ (основана в р. 1945, обновена в р. 1990 в Руськім Керестурі), при жывоті ся тримлють ай організації: „Дружтво за руски язык, литературу и културу“ (основане в р. 1970 в Новім Саді) і „Културно-просвітне дружтво ДОК – Коцур“ основане в р. 2006 в Коцурі). Далшы културны організації (здружія), котры vznikали поступно в самостатній Сербії ся находят в Новім Саді: „Руске културно-просвітне дружтво“, „Матка – Дружтво Руснацох Нового Саду – Войводини“, „Форум младих Рускей мат-

1 Про нас, Русинів із Словакії были в зачатках народно-обродного процесу Русинів (по році 1989) великов мотивацієв і доказом того, же ай малый народ за приязной ситуації може ся розвивати без огляду на факт, ці має свою властну державу, або фунгує в рамках іншой державы – як міноріта.

ки“, „НВО Руски форум ГЕА“. В Коцурі прибыли організації: „КУД Жатва“, „Етно клуб Одняте од забуца“, в Дюрдєві были основаны організації: „КУД Тарас Шевченко“, „Хор Розанов“, у Вербасі: „КПД Карпати“, „Уметніцка колония Няради“, в Рускім Керестурі: „НВО младих Руснацох Раст Ruthenorum“, в Шіді vznikла організація „КПД Дюра Киш“, в Новім Орахові „КУД Петро Кузмяк“, в Кулі „РКУД Др Гавриіл Костельник“, в Суботиці „Дружтво Руснацох у Суботици“, в Сримській Митровіці „Дружтво Руснацох у Сримскей Митровици“ – доведна діє в Сербії 19 організацій, котры розвивають культурно-сполоченьскый живот Русинів Сербії.

В сучасности фунгують в Сербії – в Руськім Керестурі 4 професіоналны культурны інституції: „Национални совет рускей националней меншини“, „Завод за культуру войволянских Руснацох“, „Руски народни театр Петро Ризнич Дядя“ і „Дом культури Руски Керестур“.

На послідній день перебування сі наш гость із Сербії порихтовав про нас – робітників Інституту русиньского языка і культуры прекваплїня. Лекція о выданю новых **Правил правопису із ортографічным словником („Правопис руского языка з правописним словніком“)**, котры выходять у Сербії тыма днями досправды несподівала, тым веце, же ай словацькы Русины лем недавно (концём рока 2019) выдали треті *Правила русиньского правопису з ортографічным і граматічным словником*, на творіню котрых партіціповали окрема знамых авторів-лінгвістів В. Ябура, А. Плїшковой, К. Копоровой ай молоды колегыні, надійны лінгвісткы – З. Цітрякова і М. Голубкова².

Приближме курто хронологію розвою материньского языка бачваньско-сримских Русинів. На базі выходословацькых діалектів русиньскый язык кодифіковав Гавриіл Костельник (*Грамматика бачваньско-рускей бешеди*, 1923), першы правописны нормы вышли спід пера

автора Миколы Кочіша в році 1971. Од того часу минуло 50 років. Зато почін – выдати новы правила правопису і ортографічний словник, за котрый ся взяли двоє авторы – лінгвісты: Гелена Медеші і Михайло Фейса був одважnym проектом. Як конштатовав професор Фейса, работа над правилами і словником ся скончила минулого року, а за куртый час будуть на світї новы правила правопису із ортографічным словником, котры рефлектують динамічны зміны в розвою русиньского языка в Сербії, также у правилах настало много змін (десь коло 35%), а словник ся поміняв іщі у векшій мірі в проспіх варіантности многих лексем, при котрых ся в практичнім хоснованю вказовала нееднотность.

У Сербії буде в році 2022 проходити списованя жытелїв, котре мы – Русины на Словакії абсолвовали минулого року. Будеме ся надїяти, же ай чїсло Русинів у Сербії наросте холем на таке, як то было в часах, кедь бачваньско-сримскы Русины были у розквітї своїх сил – в часах Югославії, коли мы – Русины із тогдышней Чехословакії приходили до них і з великым обдивом слїдовали культурно-народностный живот того маленького народа в державі, котра їм давала вшыткы можности на слободный розвиток. Они нас тогды барз щїро прияли і повзбуджовали в наших снагах. Теперь мы повинны тоты позітивны намірїня і надїй давати їм, быти бодай лем моралнов опором в їх снажїню – перезыти як народность в сучасній Сербії.

Пане професоре, дякуєме за Ваши цїнны лекції, а таксамо за найновшы выдання, але ай старшы – цїнны публікації (доведна коло 100 фалатків книжок), котры сьте передали нашому інституту. Они збогатять Бібліотеку карпаторусиністїкы – єдину в Европі і єдну з двох на світї – бібліотек, што концентрують найбівше чїсло книжных тітулів з области карпаторусиністїкы.

2 Першы *Правила русиньского правопису* (авторы: В. Ябур – Ю. Панько) ай ортографічний словник были выданы в році 1994 (перед кодифікацієм русиньского языка на Словакії – в році 1995), наслідно, зміны у правилах правопису: *Русиньскый язык в зеркалі новых правил про основны і середні школы з навчанєм русиньского языка* (авторы: В. Ябур – А. Плїшкова) і словник *Русиньска лексіка на основі змін у правилах русиньского языка* (авторы: В. Ябур – А. Плїшкова – К. Копорова) – по десятих роках од кодифікації, в році 2005.

РУСИН Одборный і літературный часопис выдавать Академія русиньской культуры в СР (6х гоґне, náklad 1100 ks, IČO: 17079748). Предплатне 12 евр. Адреса редакції: Академія русиньской культуры в СР, Duchnovičovo nám. 1, 080 01 Prešov, SR. Телефон: 0917 171 912. Шефредактор: Мгр. Александер Зогуляк, языковий редактор: ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., редактор: Мгр. Михал Павліч, ПгД. Регістрачны чїсла: ISSN 1339-5483, EV 328/08, MІČ 49 589. Адреса на інтернеті: www.rusynacademy.sk, e-mail: zozulakpo@gmail.com. Выдане 2. юна 2022 р.

Realizované z finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

• Доц. В. Падык, к. н. (справа) перебрав од проф. Др. М. Фейсы найновшы выдання з тематиков бачваньско-сримских Русинів, але ай ряд далшых цінных публікацій, котры за остатні роки членове той міноріты выдали. Фото: lem.fm

• Лекцію професора Фейсы (взаду третій зліва) о приході карпаських Русинів з Австро-Угорьской монархії до Войводины выслухала ай студентка етнології з Карловой універзіты в Празі Яна Томкова, котра в рамках програму Еразмус+ пришла на єден семестер на Інститут русиньского языка і културы ПУ (спереду друга справа), як і абсолвент історії і політології (Univerzity Rhode Island) із США, Джей Румас (спереду першый справа). Фото: М. Павліч.

• Недавно сьме собі припомянули недожытый юбілей – 90 років од народжіня єдної із найвызначнішых русиньских діятелёк у рамках Хорватії – Любки Сегеді-Фалц.